

Geografija - opis predmeta

Geografija je znanost koja se bavi proučavanjem odnosa i odraza prirodnih i društvenih elemenata u geografskome prostoru (njihovim distribucijama, obrascima, međudjelovanjima i promjenama, odnosno zakonitostima) radi planiranja funkcionalne i prema mogućnosti, optimalne prostorne organizacije (na skali od lokalne do globalne) te upravljanja prostorom u skladu s održivim, pametnim i uključivim razvojem. Geografija ima u svojoj biti integrativni karakter te stoga i poseban položaj u sustavu znanosti kao mosna znanost, odnosno kao poveznica između prirodoslovnoga i društveno-humanističkoga područja. Razvijanjem socijalne osjetljivosti i ekološke svijesti učenici razvijaju solidarnost. Stečene vrijednosti potiču prihvaćanje kulturnih i drugih razlika i uvažavanje potreba drugih, uz međusobno razumijevanje i poštovanje. Usvojena znanja i razvijene kompetencije pogoduju poduzetnom djelovanju uz razumnu procjenu mogućnosti, ograničenja i rizika u svakodnevnom i profesionalnom životu.

Učenje i poučavanje Geografije doprinosi ostvarivanju svih temeljnih vrijednosti odgojno-obrazovnoga sustava. Ono omogućava usvajanje znanja potrebnih za uspješan nastavak školovanja i početak profesionalne karijere. Stečeno znanje omogućava odgovorno ponašanje i djelovanje u zajednici prema drugima i prema prirodi. Stečeni integritet omogućava argumentirano zastupanje vlastitih mišljenja i stavova. Poučavanje Geografije neposredno promiče prostor kao identitetnu osnovu, razvija identitet od osobnoga, lokalnog, regionalnog do nacionalnog, ali i do nadnacionalnog ili globalnog identiteta građanina svijeta.

Poučavanjem predmeta na svim razinama obrazovanja potiče se razvijanje znatiželje za svijet, nadahnuća za građenje bolje budućnosti te osposobljavanje učenika za cjeloživotno učenje.

Svrha učenja i poučavanja Geografije je usvajanje geografskih znanja i vještina te pozitivnih etičkih stavova (koje kao skup kompetencija možemo nazvati geografskom pismenošću) kako bi učenici postali osposobljeni članovi zajednice, koji svjesni svoje odgovornosti prema drugim ljudima i prirodi, poštujući načela održivoga razvoja, aktivno sudjeluju u oblikovanju i preoblikovanju funkcionalne prostorne organizacije na različitim razinama, od lokalne preko nacionalne do globalne.

U nastavnome predmetu Geografija učenici razvijaju prostorno mišljenje, uče o prostoru, ali i u prostoru. Uče orijentirati se, kretati se, promatrati i prikupljati podatke u prostoru, koristiti se geografskim kartama, novim tehnologijama, uključujući i geografske informacijske sustave. Osposobljavaju se za prepoznavanje prostorno relevantnih problema od lokalne ka sve višim prostornim razinama. Potiče ih se na predlaganje rješenja tih problema i na aktivno sudjelovanje u oblikovanju bolje budućnosti.

Učenjem i poučavanjem Geografije u učenika se razvija osjećaj odgovornosti kako bi svaki naraštaj iza sebe ostavio skladniji i uređeniji prostor nego što ga je dobio u nasljeđe.

Geografija pruža znanja i vještine koje omogućuju učenicima potpunije razumijevanje vrlo složenoga i promjenjivoga svijeta i njihova položaja u njemu. Učenje i poučavanje Geografije posebno doprinosi razumijevanju održivosti. Suvremeni je svijet suočen s brojnim izazovima, kao što su osiguranje pitke vode, hrane i energije, a koji su posljedica intenzivnoga razvoja koji nije usklađen s prirodnim mogućnostima.

U svojim istraživanjima Geografija se koristi i spoznajama humanističkoga i tehničkoga područja znanosti.

Geografija stoga jedina u sustavu odgoja i obrazovanja holistički poučava o prostornome kompleksu i njegovoj identitetnoj osnovi. Temelji se na filozofiji i logici prostora, usmjerenima ka kvalitetnom življenju i učinkovitom, dugoročno održivom djelovanju sukladnim s prirodom. Doprinosi osobnom i socijalnom razvoju, održivom razvoju i očuvanju okruženja kroz očuvanje osobnog zdravlja, ali i razvoju vještina uporabe informacijskih i komunikacijskih tehnologija.

Geografija kao dualna znanost povezana je s prirodoslovnim i društveno-humanističkim skupinama predmeta.

Fizička geografija, zajedno s fizikom, kemijom i biologijom pridonosi razvoju korištenja prirodoslovnih znanosti i donošenju zaključaka temeljenih na dokazima.

Društvena geografija sudjeluje u ostvarivanju očekivanja društveno-humanističkih područja, te doprinosi proučavanju povijesnog razvoja određenog područja i objašnjavanju uzročno-posljedičnih veza i procesa.

Geografija pridonosi razvoju svih oblika mišljenja, posebno prostornog, što učenicima olakšava razumijevanje sadržaja u domeni oblik i prostor u matematici, a matematičko znanje primjenjuje se u rješavanju prostornih problema u geografiji.

Geografija pridonosi razvoju jezično-komunikacijskog područja kroz geografsko znanstveno utemeljenu terminologiju.

Povezana je s tehničkim i informatičkim područjem koristeći suvremenu informacijsku tehnologiju pri provedbi istraživanja, analiza i prezentacija u izradi grafičkih prikaza i tematskih karata, te različitim oblicima istraživačkog rada. Čitanjem različitih tekstova iz više izvora učenik razvija znanja, vještine i stavove koje mu omogućuju da ideje pretvori u aktivnost. Pravilno usmjerenom komunikacijom u digitalnom okruženju učenici mogu naučiti rješavati sukobe i nesporazume te unaprijediti svoje komunikacijske vještine.

Predmetni kurikulum Geografije strukturiran je prema konceptima. Geografija je znanstvena disciplina u interdisciplinarnim područjima znanosti. Zbog toga se i njezini koncepti formiraju u odnosu na makrokoncepte prirodoslovnoga područja i društveno-humanističkoga područja. Učenje i poučavanje Geografije temelji se na četiri ključna koncepta:

- A. Geografski prostorni identitet
- B. Prostorne pojave, procesi i promjene
- C. Održivi razvoj
- D. Regionalni prostorni obuhvat

Geografska znanja i vještine stječu se integrirano u predmetu Priroda i društvo, a od šestog razreda osnovne škole do kraja četvrtog razreda gimnazije, Geografija se uči i poučava kao zaseban i obvezan nastavni predmet.

Geografija - ciljevi učenja i podučavanja

Spoznaja važnosti identiteta u globaliziranom društvu razvijanjem znanstvenog pogleda na svijet bez stereotipa i predrasuda poštujući različitosti kroz empatiju i toleranciju.

Razvijanje odgovornosti prema prirodi i drugim ljudima poštujući načela održivog razvoja kroz sudjelovanje u oblikovanju funkcionalne prostorne strukture na različitim prostornim razinama.

Korištenje geografske pismenosti i razumijevanje geografskih znanja i vještina. Razvoj kritičkog promišljanja o uzročno-posljedičnim vezama problema u prostoru radi pronalaženja njihovih rješenja u svakodnevnom životu.

Kartografsko opismenjivanje i razvoj kartografskih vještina korištenjem različitih metoda rada s naglaskom na analizu, vizualizaciju i predstavljanje geografskih podataka te istraživanje, uključujući terenski rad zbog otkrivanja novih spoznaja u geografskom prostoru.

Razvijanje osobnog prostornog identiteta njegujući ljubav prema domovini i osjećaj njezinoj pripadnosti kao i Europi i svijetu. Razvijanjem osobnih kompetencija kroz cjeloživotno učenje doprinosti izgradnji bolje države i svijeta.

Geografija - oblasna struktura

Geografski prostorni identitet

A

Temeljni je geografski koncept koji obuhvaća prostor kao okvir svih geografskih istraživanja, regiju kao područje koje karakteriziraju određena obilježja te mjesto kao dio prostora kojemu su ljudi svojim aktivnostima ugradili značenja. Geografski prostorni identitet uključuje i stanovništvo i njegove strukture te kulturne fenomene i način života koji iz njega proizlaze te, u konačnici, nacionalni identitet i svijest o važnosti izrastanja u odgovornoga i savjesnog građanina

Složen je koncept koji obuhvaća razumijevanje prostornih rasporeda (distribucija) različitih elemenata prirodne osnove i društvene nadgradnje, prepoznavanje i razumijevanje mogućih obrazaca u tim distribucijama, njihovih međusobnih veza i naposljetku promjena tih distribucija, obrazaca i međuodnosa tijekom vremena.

Treći aktualni koncept, podrazumijeva razvoj u skladu s ograničenim izvorima energije i sirovina te općenito s prirodom u kojoj je čovjek važan čimbenik različitih ekosustava. Koncept održivi razvoj možemo promatrati s tri aspekta: društvenoga, ekološkog i ekonomskog.

Kroz sadržaj u ovom konceptu učenik stječe znanja o Bosni i Hercegovini, susjednim zemljama, Europi i izvanvanevropskim kontinentima, te upoznaje različite kulture, tradicije i običaje. Proučavanjem regija i razlika između njih učenik upoznaje regionalne probleme, ali i globalnu sliku Svijeta. Učenik će moći prepoznati pozitivan razvoj regija Svijeta i čimbenike koji na njega utječu, prihvaćajući pozitivna kretanja širom Svijeta. Ova oblast kroz kritičko razmišljanje analizira i valorizira prirodne i društvene pojave i procese koji formiraju kompleksne i jedinstvene prostorne organizacije više i niže razine, koje su prostorno i vremenski raznolike.

Odgojno-obrazovni nivo i razred

- Osnovno
- VI

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A Geografski prostorni identitet	B Prostorne pojave, procesi i promjene	C Održivi razvoj
A.VI.1	B.VI.1	C.VI.1
A.VI.2	B.VI.2	C.VI.2
A.VI.3	B.VI.3	C.VI.3
	B.VI.4	C.VI.4
	B.VI.5	C.VI.5
	B.VI.6	C.VI.6
	B.VI.7	
	B.VI.8	

A Geografski prostorni identitet	A.VI.1 Učenik objašnjava važnost geografije u svakodnevnom životu.	A.VI.2 Učenik opisuje osnovna obilježja Zemlje koristeći se globusom.	A.VI.3 Učenik analizira raspodjelu kopna i mora, te uspoređuje prostorne identitete na kontinentalnoj razini.
	GEO-1.1.1 GEO-1.1.4	GEO-1.1.1 GEO-1.1.3	GEO-1.1.1 GEO-1.1.3
	<ul style="list-style-type: none"> • definira geografiju kao znanost • opisuje geografske sadržaje koji se proučavaju u nastavnom predmetu • objašnjava važnost učenja geografije 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje Zemlju kao kuglu i navodi dokaze o njezinu obliku • opisuje važnost znanosti i tehnologije u objašnjavanju oblika Zemlje • koristi globus kao model Zemlje • pokazuje ekvator i polove na globusu i uspoređuje ih s prikazom na geografskoj karti • opisuje i demonstrira rotaciju Zemlje uz pomoć globusa, navodi trajanje rotacije i posljedice iste 	<ul style="list-style-type: none"> • imenuje, te na geografskoj karti i globusu pokazuje kontinente i oceane • obrazlaže pojam Staroga i Novoga svijeta, te pokazuje na karti i atlasu • imenuje i pokazuje kontinent na kojemu je Bosna i Hercegovina • pokazuje i opisuje kopnenu i vodenu polutku

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Definicija i svrha učenja Geografije*
- *Sadržaj koji proučava predmet Geografija*
- *Prirodne osnove i društvena nadogradnja*
- *Podjela geografije*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (Geografija znanost još od starih Grka).

Kroz ovaj ishod učenik se upoznaje sa predmetom Geografija. Obratiti pozornost na kompleksnost definicije (pojednostaviti definiciju geografije).

Važno je da učenik razumije da je to prirodna i društvena nauka i da kao takva povezuje prirodne i društvene nauke.

Geografija se bavi proučavanjem pojava, procesa i promjena koje se razlikuje unutar i između mjesta, zbog čega je geografsko obrazovanje važno za razumijevanje Svijeta u kojemu živimo.

Ostvariti međupredmetnu povezanost sa predmetom kroz koji je učenik stekao početna geografska znanja o prostoru kao što je Priroda i društvo.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Oblik i veličina Zemlje*
- *Prividno dnevno kretanje Sunca*
- *Globus - model Zemlje i njegovo korištenje*
- *Zemljina veličina*
- *Sila teže*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod se ostvaruje u povezanosti s nastavnim predmetima Povijest (izazov dokazivanja oblika Zemlje pratio je čovjeka od najranijih dana) i Matematika (pojašnjenje oblika Zemlje elipsa, kugla; Zemljina os (promjer); polovi (krajnje točke promjera); ekvator (obim); površina Zemlje (ploština), rotacija (mjerenje kutova u matematici) i Informatikom (učenik prikuplja i analizira podatke).

Navedeni ishod se ostvaruje putem interaktivne metode uz uporabu modela, grafičkih prikaza, pokuse sa globusom.

Koristiti interaktivnu metodu kako bi učenici mogli postavljati pitanja, davati odgovor i aktivno sudjelovati.

Poticati aktivno učenje i istraživački rad, poticati učenike da samostalno razmišljaju.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Raspodjela kopna i mora*
- *Značenje kopna i mora*
- *Kontinenti Starog i Novog svijeta*
- *BiH europska država*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (kontinenti Starog svijeta - najstarije civilizacije, Velika geografska otkrića).

Za ostvarivanje ishoda učenici mogu izraditi praktičan rad na temu Magellanovo putovanje oko svijeta (učenici mogu izraditi zidne novine ucrtati kontinente i pravac Magellanova putovanja).

Važno je kod učenika poticati naučni pogled na Svijet, poticati učenike da traži dokaze i obrazlaže iste.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

B
Prostorne pojave, procesi i promjene

B.VI.1

Učenik analizira prostorne organizacije i procese istraživačkim radom.

[GEO-1.1.1](#) [GEO-1.1.2](#) [GEO-3.2.1](#)

B.VI.2

Učenik razlikuje osnovne odlike svemira i Sunčeva sustava.

[GEO-1.1.1](#) [GEO-1.1.2](#) [GEO-1.1.3](#)

B.VI.3

Učenik objašnjava položaj, gibanja i međudjelovanje Zemlje s drugim nebeskim tijelima u Sunčevu sustavu i svemiru i njihov utjecaj na život na Zemlji.

[GEO-1.1.1](#) [GEO-1.1.3](#) [GEO-1.1.4](#)

- postavlja jednostavno istraživačko pitanje i hipotezu
- prikuplja podatke na terenu i/ili iz drugih izvora
- obrađuje podatke, prikazuje ih tablično i/ili grafički te donosi zaključak – pravilno navodi popis literature i izvora
- predstavlja rezultate istraživačkoga rada
- obrazlaže važnost Sunca za život na Zemlji
- opisuje Sunčev sustav i nabraja nazive planeta
- razlikuje svemir od galaksije, te planet od zvijezde
- razlikuje prirodne satelite od umjetnih
- nabraja Mjesečeve mijene i prepoznaje ih na nebu.
- opisuje revoluciju Zemlje i posljedice revolucije i nagnutosti Zemljine osi te njihov utjecaj na klimu
- opisuje obilježja godišnjih doba prostora u kojem žive
- pokazuje na geografskoj karti obratnice i polarnice
- razlikuje mjesno i pojasno vrijeme
- imenuje i određuje na geografskoj karti toplinske pojase, te navodi njihove specifičnosti i povezuje ih s klimatskim obilježjima

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Geografsko istraživanje*
- *Hipoteza*
- *Grafički prikaz*
- *Geografski informacijski sustavi*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Zemlja u Svemiru, njezin međuodnos s drugim nebeskim tijelima (Mjesec, Sunce, Planete)*
- *Sunčev sustav- razlika između planeta i zvijezda*
- *Mjesec - gibanja*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Zemljina revolucija i posljedice Zemljine revolucija i nagnutost Zemljine osi (spljoštenost Zemlje, izmjena godišnjih doba, razlika u trajanju dana i noći, polarni dan i polarna noć)*
- *Kalendar - solarni i lunarni*
- *Toplinski pojasevi (obratnice i polarnice)*
- *Mjesno i pojasno vrijeme*
- *Datumska granica*

Ostvaruje se očekivanja međupredmetne teme Poduzetništvo, Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (ovladavanje rada na multimediji), Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj.

Ishod ostvariti povezivanjem s predmetima Priroda, Informatika, Matematika, Povijest te Hrvatski jezik (komunikacijske vještine kod prezentacija).

Tema istraživačkog rada treba biti u skladu sa uzrastom učenika VI. razreda.

Učenik podatke može prikupiti iz dostupne literature, pouzdanih internetskih izvora.

Zadatak učitelja je da poduči učenika, da kroz samostalan rad, nauči da izrađuje i koristi geografske karte, globus, modele prostora...

Prezentacije mogu biti u obliku referata, ppt prezentacija, praktično ili usmeno u dogovoru sa učiteljem.

Kontinuirano pratiti tijek istraživačkog rada, vrednovati pojedine etape rada i konačnu izradu prema unaprijed zadanim kriterijima.

B.VI.4

Učenik razlikuje elemente geografske mreže i koristi se njima u određivanju geografskog smještaja.

[GEO-1.3.3](#)

Ishod ostvariti povezivanjem s predmetima Likovna kultura (nacrtati planete Sunčeva sustava), Tehnička kultura (izrada modela Sunčeva sustava), Matematika (u svemiru ne postoji dole i gore, lijevo niti desno (dole je ono što je usmjereno prema središtu Zemlje), Informatika (prikuplja, analizira i obrađuje podatke).

Kroz ovaj ishod važno je postaviti temelje za usvajanje koncepta prostora, udaljenost, veličina odnos između objekata u prostoru, te zakonitosti koje ih uspostavljaju.

Preporuka je da učenici izrade modele planeta u Sunčevu sustavu. Uz svaki model opisati što prikazuje, te objasniti prividno kretanje Sunca i Mjeseca. Izradene modele izložiti u holu škole.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.

B.VI.5

Učenik razlikuje vrste geografskih karata prema mjerilu i sadržaju, te s pomoću tumača interpretira elemente karte na različitim prostornim razinama.

[GEO-1.3.1](#) [GEO-1.3.2](#) [GEO-1.3.3](#)

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Matematika (vrtnja kugle i kružnice, mjerenje uglova za određivanje mjesnog i pojasnog vremena i revoluciju Zemlje).

Kod učenika razvijati naučni pogled na Svijet, geografski način razmišljanja, koji će pomoći da učenik nauči kritički razmišljati i logički zaključivati.

Promovirati aktivno učenje i istraživački rad kroz koje će učenici razvijati vještine IKT-e (odgovorno, razumno i sigurno).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.

B.VI.6

Učenik se orijentira u zavičaju koristeći različite načine snalaženja i orijentacije na Zemlji pomoću topografske karte, plana grada (naselja) i kompasa.

[GEO-1.3.1](#) [GEO-1.3.2](#) [GEO-1.3.3](#)

- razlikuje paralele (usporednice) od meridijana (podnevnika) i zna ih pokazati na globusu, geografskoj karti i geografskom atlasu
- određuje udaljenost od ekvatora i početnog meridijana zadanih mjesta na geografskoj karti odnosno u geografskoj mreži
- navodi primjer važnosti točnoga određivanja geografskog smještaja
- razlikuje grafičko od brojčanog mjerila te prepoznaje na geografskoj karti grafičko i brojčano mjerilo
- određuje na primjerima iz atlasa vrste geografskih karata prema sadržaju
- prepoznaje na crtežu topografske znakove i njima se služi
- odabire odgovarajuću tematsku kartu u konkretnoj situaciji
- orijentira se u prostoru
- orijentira kartu ili plan
- izvodi uspješno kretanje uz pomoć kompasa, skice ili plana
- obrazlaže važnost orijentacije u svakodnevnom životu

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Geografska mreža - paralele (usporednice), meridijani (podnevnici), ekvator, početni meridijan, određivanje geografskog smještaja*
- *Atlas- zbirka geografskih karata, sluzenje atlasom*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Geografska karta - vrsta geografskih karata prema mjerilu i sadržaju, način izrade geografske karte, elementi geografske karte, korištenje geografske karte*
- *Korištenje mjerila*
- *Topografski znakovi*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Pojam orijentacija*
- *Glavne i sporedne strane svijeta*
- *Tradicionalni i suvremeni načini orijentacije*
- *Orijentacija pomoću topografske karte, plana grada i kompasa*
- *Elementi prirodne i društvene osnove na topografskoj karti, planu grada ili naselja*

Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Matematika (geografska mreža).

Za bolje razumijevanje sadržaja i ostvarivanje ishoda moguće koristiti metodu igre u nastavi geografije.

Učenik određuje geografski smještaj na geografskoj karti tako što određuje nalazi li se što sjeverno ili južno od ekvatora, odnosno zapadno ili istočno od početnog meridijana, te strani svijeta pridružuje brojku u stupnjevima.

Snalaženje s atlasom podrazumijeva pronalaženje odgovarajuće geografske karte pomoću sadržaja i čitanje tumača (legende) na geografskoj karti.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

Ishod ostvariti povezivanjem s predmetima Matematika (udaljenost geografskih objekata, površina, mjerilo (umanjenje), Informatika (digitalne karte) i Likovna kultura (crtanje topografskih znakova), Tehnička kultura (kad se govori o razmjeri na karti zapravo se govori o umanjenju udaljenosti, dok se u predmetu Tehnička kultura govori o umanjenju udaljenosti).

Ostvarenjem ishoda učenik usvaja koncepte smjera, odnosa veličina i visina pri čemu je neophodno vježbanje rada s kartom.

Za ostvarivanje ishoda predlaže se praktičan rad, učenik će biti osposobljen izraditi svoju geografsku kartu.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Matematika (krug, kružnica); položaj mjesta na Zemlji (koordinatni sustav); prividno dnevno kretanje Sunca (pravac).

Za orijentaciju pomoću kompasa mora se ukazati na razliku između magnetskih i geografskih polova (magnetno polje u Fizici, povezati u kasnijim razredima).

Kroz ovaj ishod preporuča se korištenje demonstrativne metode podučavanja koja omogućava učenicima da ovlada vještinom orijentacije pomoću nebeskih tijela, predmeta i instrumenata.

Neophodno je koristiti različita nastavna sredstva, kao i izlazak u školsko dvorište koji će učenicima omogućiti usvajanje ovih vještina.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

B.VI.7

Učenik objašnjava građu i starost Zemlje, mehanizme nastanka i oblikovanja reljefa na Zemlji, raščlanjuje oblike reljefa na Zemlji, objašnjava uzroke i posljedice pokreta litosfernih ploča.

[GEO-1.1](#) [GEO-1.2](#) [GEO-1.4](#)

- opisuje građu Zemlje, razlikuje magmu i lavu
- opisuje pomicanje razlomljenih dijelova Zemljine kore
- objašnjava promjenjivost reljefa pod utjecajem unutrašnjih i vanjskih procesa
- razlikuje relativnu od apsolutne nadmorske visine
- navodi i na karti pokazati primjere mladoga i staroga gorja, te razlikuje njihova obilježja uz pomoć fotografija

B.VI.8

Učenik objašnjava složene utjecaje na obilježja klime, klasificira klimatske tipove, uspoređuje klimatske dijagrame te čita kartu klasifikacija klima.

[GEO-1.1](#) [GEO-1.2](#) [GEO-1.4](#)

- razlikuje vrijeme i klimu
- objašnjava utjecaj pojedinih klimatskih čimbenika na obilježja klima
- klasificira klimatske tipove
- razlikuje klimatske razrede i na klimatskoj karti analizira njihov prostorni raspored
- analizira i uspoređuje tipove klima pomoću klimatskih dijagrama

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Reljef i građa Zemlje - unutrašnje i vanjske sile*
- *Ravnine i neravnine na Zemljinoj površini*
- *Mlado i staro gorje*
- *Pomicanje razlomljenih dijelova Zemljine kore*
- *Nadmorska i relativna visina*
- *Građa Zemlje*
- *Mijenjanje reljefa pod utjecajem unutrašnjih sila i vanjskih procesa*
- *Vulkani i potresi*
- *Postupci i ponašanje pri potresu*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Priroda (osobine stijena i razumijevanje nastanka krškog reljefa, što se naravno povezuje i sa Geografijom, ono što su učenici ranije učili); Povijesti (erupcija Vezuva 79. godine kao primjer erupcije, opis erupcije - povijesni izvor).

Važnost ovog ishoda je da učenik shvati da današnji izgled Zemlje vremenski i prostorno promjenjiv, kako unutrašnje i vanjske sile utječu na stalne promjene.

Za uspješnije ostvarenje ishoda moguće korištenje pokusa u nastavi geografije, te podučavati uz pomoć animacija, praktičnih radova ili slikovnih prikaza.

Pri tome učitelj može na platnu projicirati fotografiju Pompeja i prisjetiti učenike na taj povijesni događaj. Taj povijesni izvor u nastavi Geografije može se iskoristiti kako bi učenici čitajući ga izdvojili pojave koje se vežu uz erupciju vulkana (potres koji prethodi, izbacivanje dima, plinova, prašine, lave ...).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Vrijeme*
- *Klima*
- *Klimatski faktori i elementi*
- *Köppenova klasifikacija*
- *Klimatska karta*
- *Klimatski dijagram*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod se povezuje sa ranije stečenim znanjima iz predmeta Priroda i društvo (nastanak padalina, Celzijusova skala). Isto kasnije povezati sa predmetom Fizika.

Očekuje se povezanost sa nastavnim predmetom Matematika (rezultati mjerenja kroz dugo vremensko razdoblje (geometrija); crtanje i čitanje klimatskog dijagrama, os x, os y; računanje prosječne godišnje temperature i godišnje količine padalina, usporedba količine padalina u ljetnom i zimskom periodu).

Važno je da učenik spozna promjenjivost klime i utjecaja čovjeka na promjenu klime.

Neophodno je korištenje općih tematskih karata za razumijevanje razmještaja tipova klima, planetarnog razmještaja vjetrova, klimatskih faktora.

Animacije su korisne za razumijevanje atmosferskih pojava i procesa.

Kroz prezentaciju stečenog znanja neophodna je korelacija s Hrvatskim jezikom.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.

C
Održivi razvoj

C.VI.1

Učenik obrazlaže glavna obilježja mora i podmorja i mogućnosti iskorištavanja mora.

C.VI.2

Učenik opisuje osnovna obilježja i važnost kopnenih voda na Zemlji, te podržava njihovo održivo iskorištavanje.

C.VI.3

Učenik objašnjava međuovisnost klime i biljnog i životinjskog svijeta.

GEO-1.1.1 GEO-1.1.4

- navodi važnost mora (na primjeru Jadranskog mora)
- opisuje svojstva mora (slanost, temperaturu, boju i prozirnost)
- nabraja gibanja mora: valove, morske struje i morske mijene te razlikuje plimu i oseku, a na karti pokazuje tople i hladne morske struje razlikuje i na karti uspoređuje razvedenu od nerazvedene obale
- nabraja najveće onečišćivače mora i predlaže mjere za njegovu zaštitu

KLJUČNI SADRŽAJI

- *More- gibanja i svojstva mora, morske struje*
- *Razvedene i nerazvedene obale*
- *Mogućnost iskorištavanja mora (na primjeru Jadranskog mora)*

GEO-1.1.1 GEO-1.1.2 GEO-1.1.4

- navodi osnovne oblike vode na Zemlji
- opisuje kruženja vode u prirodi
- objašnjava važnost vode za život
- opisuje vodu temeljnicu promatrajući crtež ili fotografiju te navodi primjer kakva se voda u zavičaju rabi za vodoopskrbu
- prosuđuje, na osnovi analiziranja fotografija, kako neravnomjeran razmještaj vode u prirodi utječe na živi svijet

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Obilježja i važnost kopnenih voda te njihovo održivo iskorištavanje*
- *Elementi tekućica i porječje*
- *Kruženje vode, voda temeljnica, razmještaj vode*

GEO-1.1.1 GEO-1.1.4

- opisuje međusobnu povezanost klime, tla, biljnog životinjskog svijeta
- nabraja tipične životinje pojedinih biljnih područja
- navodi načine očuvanja bioraznolikosti

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Međuovisnost u prirodnoj sredini,*
- *Biljni i životinjski svijet*
- *Bioraznolikost*

Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Priroda (svojstva mora).

Kako bi se ostvario ishod u procesu poučavanja preporuča se koristiti slikovne materijale, video materijale, kako bi se objasnila vrsta obala, svojstva morske vode i oblici kretanja morske vode. Uz pomoć tematskih karata objasniti morske struje, kao i to da je porast i pad razine mora s promjenom klime - ledeno doba, snažni uzročnik erozija tijekom miliona godina.

Važno je učenike osposobiti da ovladaju kartografskom pismenošću (vrste mora, obala, morski prolazi, morski kanali, morske struje).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih temama Poduzetništvo i Osobni i socijalni razvoj.

Ishod povezati s oblasti/domenom A (Geografski prostorni identitet).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Priroda (kruženje vode u prirodi) i Povijest (prve civilizacije).

Cilj ishoda je da učenik shvati da se voda nalazi svuda oko nas, da energija Sunca i sila gravitacije pokreće kruženje vode u prirodi. Da energija Sunca pokreće isparavanje, a gravitacija uzrokuje padaline iz oblaka.

Preporuka za ostvarenje ishoda - izrada maketa -kruženje vode u prirodi.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

Ishod povezati sa oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet) i C (Održivi razvoj).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Priroda (biljni i životinjski svijet; kako na pojavu nekih bolesti čovjeka utječu prirodni i društveni faktori). Važna je i povezanost s ranije stečenim geografskim sadržajima iz nastavnog predmeta Geografije (geološka prošlost Zemlje; odlike prostora u kojima se javlja malarija).

Za ostvarivanje ovog ishoda važno je isticati međudjelovanje pojava i procesa u geografskom prostoru, što vodi ka razumijevanju geoprostorne stvarnosti.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

C.VI.4

Učenik navodi i opisuje prirodna bogatstva, razlikuje obnovljive od neobnovljivih izvora energije i objašnjava utjecaj njihova korištenja na okoliš.

[GEO-1.1.1](#) [GEO-3.1.2](#)

- obrazlaže važnost sirovina i energije za život i rad čovjeka
- razlikuje na fotografijama ili crtežima obnovljive i neobnovljive izvore energije
- navodi načine održivog korištenja prirodnih resursa

C.VI.5

Učenik prosuđuje stupanj gospodarskog razvoja po sektorima s aspekta regija.

[GEO-1.2.1](#) [GEO-2.2.4](#) [GEO-2.3.2](#)

- analizira pokazatelje gospodarske razvijenosti
- objašnjava BNP te razlikuje sektore djelatnosti i njihov udio u BNP-u
- objašnjava važnost pojedinih djelatnosti za gospodarstvo zavičaja u okviru održivog gospodarskog razvoja

C.VI.6

Učenik uspoređuje ekološku opterećenost prostora i funkcionalno korištenje prostora za život ljudi.

[GEO-1.1.3](#) [GEO-3.2.1](#) [GEO-3.2.2](#)

- uočava povezanost između prirode i zdravog života
- prepoznaje važnost zdrave okoline i nabraja prednosti zdravog života koje primjenjuje
- razlikuje dobar od lošega odnosa prema prirodi
- procjenjuje važnost pravilnoga odlaganja otpada

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Prirodni resursi, sirovine, energija,*
- *Obnovljivi izvori energije, neobnovljivi izvori energije*
- *Odlaganje otpada*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod ostvariti povezivanjem sa svim prirodnim i društvenim naukama (multidisciplinarni pristup). Kroz predmet Priroda povezati (zaštita i očuvanje bioraznolikosti, krčenje i uništavanje šuma, izgradnja jezera, prometnica, obnovljivi i neobnovljivi izvori energije).

Cilj poučavanja u ovom ishodu jeste da učenik razumije pitanje zaštite okoliša, mjere zaštite i sanaciju eventualnih šteta, te važnost zaštite okoliša.

Učenike poticati na aktivno istraživanje i predlaganje rješenja po pitanju zaštite okoliša.

Preporuka za ostvarenje ishoda izrada predmeta od recikliranog materijala kojeg učenici mogu izložiti u školskom holu (geografski kutak).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Poduzetništvo i Osobni i socijalni razvoj.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *gospodarstvo - sektori djelatnosti*
- *BNP*
- *održivi gospodarski razvoj*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti/domenom A (Geografski prostorni identitet).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (kretanje broja stanovnika kroz povijest, kolonijalna osvajanja, kulturna baština, razvoj industrije, industrijska revolucija, naseljavanje kontinenata, gospodarske krize) i Matematika (korištenje osnovnih matematičkih radnji pri obradi statističkih podataka, izračun BDP-a).

Preporuka za ostvarivanje ovog ishoda je ukazati da za razvoj ljudskih djelatnosti osim prirodnih veliki značaj imaju i društveni faktori, što treba promatrati u svjetlu globalizacijskih odnosa.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Održivi resursi*
- *Zdrava okolina, zdrav život*
- *Odnos prema prirodi*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Priroda (očuvanje bioraznolikosti, krčenje i uništavanje šuma, regulacija tekućica).

Cilj ovog ishoda je da učenik razumije da ljudi ovise od brojnih resursa, uključujući zrak, vodu, tlo, energiju, biljke i životinje. Neki od resursa se mogu obnoviti a neki ne.

Odgovorno življenje podrazumijeva promjenu potrošačkih navika, korištenje obnovljivih izvora energije, štednju energije i odgovorno upravljanje otpadom.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

- Osnovno
- VII

Godine učenja i podučavanja predmeta: 2

A Geografski prostorni identitet	B Prostorne pojave, procesi i promjene	D Regionalni prostorni obuhvat
A.VII.1	B.VII.1	D.VII.1
A.VII.2	B.VII.2	D.VII.2
A.VII.3	B.VII.3	D.VII.3
	B.VII.4	D.VII.4
		D.VII.5
		D.VII.6

A Geografski prostorni identitet	A.VII.1 Učenik obrazlaže geografski smještaj i položaj Europe, te opisuje utjecaj Europljana na ostale kontinente.	A.VII.2 Učenik opisuje nastanak i razvoj Europske unije te utjecaj EU institucija na države.	A.VII.3 Učenik analizira prirodno-geografska obilježja Europe.
	GEO-1.3.3 GEO-2.3.1 GEO-4.1.1	GEO-2.3.1 GEO-2.3.2 GEO-4.1.4	GEO-1.1.2 GEO-1.2.1 GEO-4.1.2
	<ul style="list-style-type: none"> • objašnjava geografski smještaj i položaj Europe • navodi dogovorenu granicu Europe i Azije, te pokazuje na geografskoj karti • uspoređuje veličinu Europe s drugim kontinentima • opisuje prometno značenje Europe i važnost prometnih koridora 	<ul style="list-style-type: none"> • obrazlaže nastanak i značenje, te pokazujući na karti opisuje proces širenja Europske unije • navodi najvažnije institucije Europske unije i njihova sjedišta • objašnjava utjecaj institucija na države u Europi • prepoznaje položaj Hrvatske i Bosne i Hercegovine u Europi i europskim integracijama 	<ul style="list-style-type: none"> • objašnjava utjecaj unutarnjih sila i vanjskih procesa na oblikovanje reljefa Europe • opisuje osnovna reljefna obilježja Europe i pokazuje primjere reljefnih cjelina • razlikuje reljefne cjeline obzirom na starost i pokazuje ih na geografskoj karti
	KLJUČNI SADRŽAJI	KLJUČNI SADRŽAJI	KLJUČNI SADRŽAJI
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Pojam, veličina i smještaj Europe</i> • <i>Granice Europe</i> • <i>Geografski i prometni položaj Europe</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Europska unija nastanak</i> • <i>Institucije Europske unije</i> • <i>Europske integracije (EU, EFTA, CEFTA), važnost i područje djelovanja</i> • <i>Ujedinjavanje Europe</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Reljef Europe</i> • <i>Mlada, stara i prastara Europa</i> • <i>Geološka razdoblja</i>

	PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA	PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA	PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA
	<p>Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).</p> <p>Ishod se povezuje s nastavnim predmetima Matematika (geografska mreža, geografski smještaj u Matematici koordinativni sustav, pojam veličine tj. površina), Povijest (porijeklo imena Europa, kolonijalna osvajanja, nastanak i raspadanje država).</p> <p>Ostvarenjem ovog ishoda učenik će biti osposobljen razlikovati geografski položaj od geografskog smještaja, koristiti geografsku terminologiju pri istraživanju različitih geografskih tema i pojmova.</p> <p>Razvija se osjećaj pripadnosti lokalnoj zajednici, državi, Europi, Svijetu samim tim sposobnost razumijevanja prostora.</p> <p>Istraživački rad zahtjeva kompetencije informatičke i digitalne pismenosti, čime će učenik biti osposobljen koristiti komunikacijske tehnologije odgovorno i sigurno.</p> <p>Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.</p>	<p>Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).</p> <p>Ishod se povezuje s nastavnim predmetom Matematika (prikupljanje podataka i njihova analiza, korištenje osnovnih matematičkih radnji).</p> <p>Preporuka da se koriste različite metode podučavanja kako bi učenici što kvalitetnije savladali geografske činjenice, pojmove i vještine i tako oblikovali ispravne vrijednosti i stavove.</p> <p>Upotrebom IKT-e u prikupljanju podataka ostvaruje se međupredmetna povezanost s nastavnim predmetom Informatika.</p> <p>Istražiti mogućnosti koje nudi EU, te utjecaj EU-a na pojedinca i državu kroz istraživački rad.</p> <p>Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.</p>	<p>Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).</p> <p>Ishod se ostvaruje s nastavnim predmetom Priroda (geološka razdoblja).</p> <p>Preporuka je da učenik kroz projektni rad istražuje izazove i mogućnosti koje prirodni elementi pružaju (nap. nizine, obalna područja, regije sa hladnom klimom, područja koja plave...).</p> <p>Ishod se povezuje u intenzivnoj korelaciji sa IKT-om (prikupljanje, obrada i analiza podataka) sa nastavnim predmetom Informatika.</p> <p>Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.</p>
B Prostorne pojave, procesi i promjene	B.VII.1 Učenik objašnjava raznolikost svjetskoga stanovništva, analizira sastavnice općeg kretanja stanovništva Svijeta i Europe.	B.VII.2 Učenik analizira sastavnice i obilježja gospodarstva navodeći primjere iz Svijeta i Europe.	B.VII.3 Učenik obrazlaže značenje i važnost europskih mora i voda na kopnu.
	GEO-2.1.1 GEO-2.2.2 GEO-4.1.2	GEO-2.2.1 GEO-2.2.2 GEO-4.1.2	GEO-1.1.1 GEO-1.1.4

- objašnjava, s pomoću dijagrama i tematskih karata, jezičnu, vjersku, narodnosnu i biološku strukturu stanovništva na primjeru iz Svijeta i Europe
- objašnjava prirodnu promjenu broja stanovnika Europe kroz povijest
- razlikuje prirodno i prostorno kretanje stanovništva
- objašnjava i navodi probleme europskog i svjetskog stanovništva
- interpretira podatke o broju i prosječnoj gustoći stanovništva
- identificira demografske probleme na temelju biološke i gospodarske strukture
- objašnjava raznolikost svjetskog i europskog gospodarstva koristeći tematski zemljovid
- navodi razvijena i nerazvijena područja u Svijetu i Europi
- razlikuje gospodarske sektore i opisuje njihova obilježja
- povezuje gospodarske djelatnosti s gospodarskim sektorima
- navodi mora Europe i opisuje njihova obilježja
- objašnjava gospodarsku važnost mora
- navodi i pokazuje na geografskoj karti važnije europske rijeke i kojim sljevovima pripadaju
- razlikuje vrste prirodnih jezera i objašnjava gospodarski značaj umjetnih jezera
- uočava utjecaj mora na naseljenost i gospodarske aktivnosti

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Prirodno i prostorno kretanje stanovništva (prirodni prirast, migracije)*
- *Strukture stanovništva (rasna, religijska, jezična)*
- *Prosječna i apsolutna gustoća naseljenosti*
- *Demografska tranzicija*
- *Demografski problemi*
- *Populacijske politike*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Gospodarstvo Europe, preduvjeti razvoja (BNP, BDP)*
- *Sektori djelatnosti (Plava banana)*
- *G7, G8*
- *Industrijska revolucija*
- *Polarizacija*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Morska pročelja, slijev, razvodnica*
- *Razvedena i nerazvedena obala*
- *Vrste jezera*
- *Maritimnost, kontinentalnost*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti/domenom A (Geografski prostorni identitet).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (kretanje stanovništva, političke karte kontinenta, kolonizacija vaneuropskih kontinenata, industrijalizacija) i Informatikom (korištenjem IKT-e u analizi podatka, prostornih organizacija..).

Za ostvarenje ishoda nužno je naglasiti prostorne razlike i prostorne veze između demografskih faktora kako bi se sagledali problemi iz različitih perspektiva.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti/domenom A (Geografski prostorni identitet).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetima Matematika (osnovne matematičke radnje, izračunavanje BDP-a i BNP-a) i Povijest (industrijske revolucije, naseljavanje kontinenata).

Preporuka za razumijevanje ishoda je da učenici razumiju da za razvoj gospodarstva, osim prirodnih ogroman značaj imaju i društveni faktori.

Ishod se povezuje s međupredmetnom temom Poduzetništvo.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti/domenom A (Geografski prostorni identitet).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetom Priroda (svojstva morske vode).

Preporuka je da učitelj u procesu podučavanja koristi slikovne materijale, video materijale kako bi objasnili vrste obale, karakteristike morske vode, gibanja mora. Uz pomoć tematskih karata Europe objasniti morske struje i distribuciju morske vode.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

B.VII.4

Učenik objašnjava klimatska obilježja Europe.

[GEO-1.1.1](#) [GEO-1.1.2](#) [GEO-1.1.4](#)

- objašnjava utjecaj klimatskih čimbenika na klimu Europe
- opisuje tipove klima u Europi i pokazuje na geografskoj karti
- razlikuje tipove klima na osnovu klimatskog dijagrama
- prepoznaje koji biljni pokrov i tlo pripada određenom klimatskom području

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Klimatska klasifikacija i regionalizacija*
- *Klimatski čimbenici*
- *Klimatsko-vegetacijska područja*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti/domenom A (Geografski prostorni identitet).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetima Priroda (biljni pokrov i tlo povezano sa klimatskim pojasom), a kasnije proširiti sa nastavnim predmetom Fizika, Matematika (klimatski dijagrami, osa x i y na dijagramu).

Za razumijevanje ovog ishoda nužno je koristiti tematske karte Europe. Korisne su i razne animacije za razumijevanje nastanka atmosferskih pojava i procesa.

Za analizu i obradu podataka neophodna je korelacija sa Informatikom.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

D
Regionalni
prostorni
obuhvat

D.VII.1

Učenik analizira regiju
Zapadne Europe s obzirom na
njezinu posebnost.

D.VII.2

Učenik objašnjava prirodno-
geografske i društveno-
geografske posebnosti
Sjeverne Europe.

D.VII.3

Učenik analizira posebnosti
regije Srednja Europa s
obzirom na njenu
gospodarsku ulogu i značaj u
Europi.

[GEO-4.1.1](#) [GEO-4.1.2](#) [GEO-4.1.3](#)

[GEO-4.1.2](#) [GEO-4.1.3](#)

[GEO-4.1.2](#) [GEO-4.1.3](#)

- imenuje države Zapadne Europe pokazujući ih na geografskoj karti i opisuje prirodno-geografska obilježja
- obrazlaže važnost Sjevernog mora i Atlantskog oceana
- objašnjava utjecaj industrijalizacije i kolonizacije na područje Zapadne Europe.
- imenuje i pokazuje na geografskoj karti najveća urbana središta
- opisuje geografske posebnosti Francuske i Ujedinjenoga Kraljevstva
- imenuje države Sjeverne Europe, pokazuje ih na geografskoj karti i navodi njihova prirodno-geografska obilježja
- opisuje utjecaj glacijacije na oblikovanje reljefa
- obrazlaže utjecaj prirodno-geografskih obilježja na život stanovništva
- uočava razlike između pojmova nordijski i skandinavski
- razlikuje razinu gospodarske razvijenosti država Sjeverne Europe
- imenuje države Srednje Europe i navodi prirodne regije pokazujući ih na geografskoj karti
- opisuje alpski prostor i njegovu gospodarsku važnost
- objašnjava posebnosti Njemačke i njezinu ulogu u Europi
- objašnjava pojam gospodarske tranzicije u bivšim socijalističkim zemljama
- opisuje obilježja i utjecaj srednjoeuropskog kulturnog kruga
- prepoznaje područja Hrvatske kao dio Srednje Europe

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Zapadna Europa*
- *Ujedinjeno Kraljevstvo*
- *Francuska*
- *BENELUX*
- *Monako*
- *Sjeverno more*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Sjeverna Europa*
- *Skandinavske zemlje*
- *Nordijske zemlje*
- *Pribaltičke zemlje*
- *Glacijacija, fjord, fjeld*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Srednja Europa*
- *Njemačka*
- *Alpske zemlje*
- *Tranzicijske zemlje*
- *Gospodarska tranzicija*
- *Srednjoeuropski kulturni krug*

Ishod povezati sa oblastima A (Geografski prostorni identitet) i B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetom Povijest (Francuska revolucija, britansko kraljevstvo, kolonizacija, nastanak novih država krajem XX. i početkom XXI. st.)

Kroz proces podučavanja neophodno je naglasiti prostorne razlike i prostorne veze, sveobuhvatni utjecaj prirodnih i društvenih faktora, te usmjeravati učenike da sagledavaju probleme i iznose vlastite stavove.

Preporuča se istraživački rad koji će učenici samostalno ili u grupi prezentirati.

Ostvaruje se povezanost međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

ishod povezati sa oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet) i B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetom Povijest(politika država Sjeverne Europe tijekom dva svjetska rata i hladnog rata).

Kroz ovaj ishod razvija se sposobnost razumijevanja sličnosti i razlika u razvoju država.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje (ljudskih prava i sloboda).

Ishod povezati sa oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet) i B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod se ostvaruje s nastavnim predmetom Povijest (povijesna zbivanja, međudržavne veze, njemačko carstvo, Francuska revolucija, blokovska podjela, Holokaust...).

Kroz ovaj ishod razvijaju se sposobnosti za razumijevanje sličnosti i razlike u razvoju država regije.

Ostvarivanjem ishoda učenik će biti osposobljen da prepozna probleme i utvrde uzroke različitog gospodarskog razvoja država regije.

Preporuka je da se koriste različite metode podučavanja, kako bi učenik oblikovao ispravne stavove i vrijednosti.

Korištenjem IKT-e ostvaruje se povezanost s nastavnim predmetom Informatika.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

D.VII.4

Učenik uočava posebnosti Sredozemlja i mediteranskog kulturno-civilizacijskog kruga te njegov utjecaj na stanovništvo.

[GEO-1.2.1](#) [GEO-4.1.2](#) [GEO-4.1.3](#)

D.VII.5

Učenik uočava i analizira posebnosti uvjeta života u državama Jugoistočne Europe.

[GEO-1.2.1](#) [GEO-4.1.2](#) [GEO-4.1.3](#)

D.VII.6

Učenik objašnjava prirodno-geografske i društveno-geografske posebnosti Istočne Europe.

[GEO-1.2.1](#) [GEO-4.1.2](#) [GEO-4.1.3](#)

- imenuje države Južne Europe pokazujući ih na geografskoj karti
- opisuje osnovna prirodno-geografska obilježja Sredozemlja te mediteranskoga kulturno-civilizacijskog kruga.
- analizira gospodarsku važnost turizma i njegov utjecaj na države Južne Europe
- razlikuje razinu gospodarske razvijenosti država Južne Europe
- opisuje posebnosti pojedinih zemalja Južne Europe i njihovu ulogu u Europi
- prepoznaje područje Hrvatske kao dio europskog Sredozemlja i utjecaj mediteranskog kulturno-civilizacijskog kruga na prostor Hrvatske
- imenuje države Jugoistočne Europe pokazujući ih na geografskoj karti, te opisuje važnost prometnoga položaja regije
- navodi i objašnjava prirodno-geografske i društveno-geografske posebnosti država Jugoistočne Europe
- obrazlaže kulturnu i vjersku različitost s naglaskom na povijesni osvrt
- objašnjava utjecaj jugoistočnoga kulturno-civilizacijskog kruga na područje Bosne i Hercegovine
- imenuje države Istočne Europe pokazujući ih na geografskoj karti
- opisuje veličinu i značenje regije te navodi prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja
- obrazlaže ulogu Ruske Federacije u Europi i svijetu, te njezin utjecaj na države Istočne Europe kao vojne i gospodarske sile

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Europsko sredozemlje*
- *Južna Europa*
- *Gospodarski značaj turizma*
- *Mediteranski kulturno-civilizacijski krug*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Jugoistočna Europa*
- *Balkanski poluotok*
- *Etnički, kulturni i vjerski mozaik*
- *Nacionalne manjine i nizak stupanj urbanizacije*
- *Crno more*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Istočna Europa*
- *Ruska ploča, tajge*
- *Prirodni resursi*
- *Ruska Federacija*

Ishod povezati sa oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet) i B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetom Povijest (značaj turizma u razvoju gospodarstva s osvrtom na Sredozemlje), Informatikom (analiza i prikupljanje podataka- korištenje informacija i komunikacijskih tehnologija).

Za ostvarenje ishoda važno je objasniti kakvu je ulogu u povijesti imalo područje Sredozemlje kao mjesto gdje su se miješali utjecaji različitih kultura, civilizacija, regija, naroda i država.

Preporuča se istraživački rad koje će učenici prezentirati izradom multimedijalnim sadržajem.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme s Poduzetništvo i Osobni i socijalni razvoj.

Ishod povezati sa oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet) i B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (kulturni civilizacijski krug, etnički i vjerski mozaik, nacionalne manjine).

Preporuka za ostvarenje ishoda da učenici uz upute učitelja istraže Vojno - političke saveze Jugoistočne Europe, izrade prezentacije. Prezentiranjem radova ostvaruje se povezanost s nastavnim predmetima Hrvatski jezik (usmeno i pismeno izražavanje), Informatika (istraživanje i analiza podataka na odabranim internetskim stranicama).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

Ishod povezati sa oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet) i B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (Sovjetska Rusija, totalitarni režimi, nastanak novih država krajem XX. i početkom XXI. stoljeća).

Preporuka za ostvarenje ishoda, da učenici uz pomoć učitelja istraže i naprave prezentaciju na temu Tranzicija u Istočnoj Europi.

Ostvaruje se povezanost sa nastavnim predmetom Informatika (prikupljanje i analiza podataka korištenje informacijske telekomunikacijske tehnologije).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje

- Osnovno
- VIII

Godine učenja i podučavanja predmeta: 3

A Geografski prostorni identitet	B Prostorne pojave, procesi i promjene	D Regionalni prostorni obuhvat	C Održivi razvoj
A.VIII.1	B.VIII.1	D.VIII.1	C.VIII.1
A.VIII.2	B.VIII.2	D.VIII.2	
A.VIII.3		D.VIII.3	
A.VIII.4			
A.VIII.5			
A.VIII.6			
A.VIII.7			
A.VIII.8			

A Geografski prostorni identitet	A.VIII.1 Učenik analizira prirodno-geografske posebnosti Azije koristeći se geografskom kartom.	A.VIII.2 Učenik analizira društveno-geografske posebnosti Azije.	A.VIII.3 Učenik obrazlaže probleme afričkog stanovništva i suvremenog afričkog gospodarskog razvoja.
	GEO-1.3.3 GEO-2.3.1 GEO-4.2.1	GEO-2.1.1 GEO-2.2.2 GEO-4.2.3	GEO-2.1.1 GEO-2.2.2 GEO-4.2.3
	<ul style="list-style-type: none"> • uspoređuje geografski smještaj i položaj Azije s drugim kontinentima • navodi granice između Azije i drugih kontinenata pokazujući ih na geografskoj karti • objašnjava specifičnosti reljefa, klime i voda Azije • navodi regije Azije pomoću geografske karte 	<ul style="list-style-type: none"> • objašnjava specifičnosti stanovništva Azije i objašnjava prostorni raspored koristeći se geografskom kartom • uočava različitost azijskog stanovništva i probleme određenih regija, te uspoređuje obilježja stanovništva • navodi najveće gradove Azije i opisuje njihova obilježja. • navodi gospodarska obilježja Azije, gospodarski razvijena područja i važnije gospodarske djelatnosti, te uočava važnost azijske nafte u svijetu • razlikuje ljetne i zimske monsune i navodi njihovu važnost za gospodarstvo monsunske Azije • obrazlaže koji su čimbenici utjecali na razvoj turizma u Aziji i navodi istaknuta turistička područja i njihova obilježja 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje razmještaj i navodi osnovne strukture stanovništva • objašnjava uzroke i posljedice siromaštva afričkog stanovništva i nagli porast stanovništva • opisuje strukturu gospodarstva i važnije gospodarske djelatnosti

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Geografski položaj i smještaj Azije*
- *Prirodno - geografska obilježja Azije*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Društveno - geografska obilježja Azije - stanovništvo, naselja, gospodarstvo*
- *Gradovi Azije*
- *Azijska nafta pokreće svijet*
- *Regije Azije i gospodarska uloga u današnjem svijetu*
- *Specifični problemi Monsunske Azije - nastanak i posljedice*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Stanovništvo Afrike - suvremena Afrika i problemi razvoja*
- *Gospodarstvo Afrike - breme nerazvijenosti*

Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (porijeklo imena kontinenta, osvajanja Aleksandra Velikog - uočiti i obrazložiti posljedice velikih osvajanja, Seoba naroda - pratiti ih na povijesnoj karti i na crti vremena); Matematika (računanje vremenske razlike, korištenjem osnovnih matematičkih radnji).

Korelacija s Matematikom može se ostvariti na način, da svaki učenik samostalno izračuna vremensku razliku dva grada u Aziji koja su smještena u različitim vremenskim zonama (na krajnjem istoku i krajnjem zapadu azijskog kontinenta), kako bi se dobio dojam veličine azijskog kontinenta s obzirom na rasprostiranje u vremenskim zonama.

Korelacija s Povijesti može se ostvariti tijekom objašnjavanja granice Europe i Azije i osvrtom na Aleksandra Velikog i Veliku seobu naroda, dva povijesna događaja koja su podrazumijevala prelazak granice ta dva kontinenta te prodiranje istočno odnosno zapadno od nje.

Preporuka je da se koriste različite metode podučavanja kako bi učenik što kvalitetnije savladao geografske činjenice, pojmove i vještine a time i oblikovao ispravne stavove i vrijednosti.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

A.VIII.4

Učenik objašnjava otkriće i podjelu Amerike na kontinente i podjelu s obzirom na obilježja stanovništva te ih pokazuje na geografskoj karti.

[GEO-2.2.2](#) [GEO-4.2.4](#)

Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod povezati s nastavnim predmetima: Povijest (velike promjene u geografskom prostoru izazvane su djelovanjem čovjeka - broj stanovnika i razmještaj, prirodno kretanje, migracije i način života); Biologijom (rasa, razmještaj rasnih skupina i problem rasne diskriminacije), Matematika (decimalni razlomci, dijeljenje prirodnih brojeva osnovne matematičke radnje kod dijeljenja broja stanovnika sa površinom).

Preporuka je da učitelj podučavanjem poveže uvjete života sa prirodnim karakteristikama prostora, da objasni posljedice prirodnog i prostornog kretanja stanovništva. Da potiče pozitivne univerzalne vrijednosti, bori se protiv predrasuda, uvažava druge narode i kulture, te njihov način života.

Ostvarivanje ovog ishoda ima osim obrazovnog značenja i veliku odgojnu ulogu jer se učenik upoznaje sa demografskim različitostima.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje i Osobni i socijalni razvoj.

A.VIII.5

Učenik objašnjava posebnosti prirodnih i društvenih obilježja Amerike, te analizira društveno-geografska obilježja Angloamerike i Latinske Amerike.

[GEO-2.1.1](#) [GEO-2.1.2](#) [GEO-4.2.2](#)

Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (Arap i širenje islama, kolonijalizam i njegove posljedice u afričkim državama, nastanak novih država tijekom XX. i XXI. stoljeća i promjena političke karte kontinenta); Matematika (osnovne matematičke radnje - broj stanovnika i gustoća naseljenosti, izračun BDP-a); Biologija (rase i rasne skupine).

Preporuka je da se koriste različite metode podučavanja koristeći fotografije i druge ilustracije, dokumentarne filmove, da kroz usporednu analizu učenici donose zaključke. Poticati geografski istraživački rad kroz teme prilagođene uzrastu učenika (istraživati probleme afričkog stanovništva, probleme nerazvijenih država Afrike, ovisnost o jednoj rudi, prezaduženost).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje i Osobni i socijalni razvoj.

A.VIII.6

Učenik analizira prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja Australije i Oceanije.

[GEO-1.3.3](#) [GEO-2.3.1](#) [GEO-4.2.2](#)

- navodi povijesne osobe važne za otkriće i razvoj Amerike
- određuje na geografskoj karti smještaj i položaj Amerike
- objašnjava kriterije regionalizacije Amerike, razlikuje Sjevernu i Južnu Ameriku od Angloamerike i Latinske Amerike koristeći se geografskom kartom
- objašnjava prometnu važnost Panamskog kanala
- navodi i pokazuje na geografskoj karti reljefne cjeline Sjeverne i Južne Amerike te razlikuje reljefne cjeline prema starosti
- prepoznaje klimatska područja Sjeverne i Južne Amerike i navodi njihova obilježja
- pokazuje na geografskoj karti važnije rijeke i jezera
- opisuje razmještaj i navodi osnovne strukture stanovništva, te objašnjava posebnosti stanovništva Angloamerike i Latinske Amerike i navodi suvremene probleme s kojima se susreću
- uspoređuje geografski položaj Australije i Oceanije s drugim kontinentima
- opisuje značajke reljefa i klime te objašnjava posebnosti stanovništva i naselja Australije
- prepoznaje obilježja i važnost australskog gospodarstva te obrazlaže važnost Australije kao države i kontinenta
- uočava turističko značenje Oceanije

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Otkriće i podjela Amerike*
- *Geografski smještaj i položaj Amerike*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Prirodna i društvena obilježja Amerike*
- *Razmještaj i strukture stanovništva*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Prirodno - geografska obilježja Australije i Oceanije - reljef, klima, vode, živi svijet*
- *Društveno - gospodarska obilježja Australije i Oceanije - stanovništvo, naselja, gospodarstvo*
- *Hrvatsko iseljništvo u Australiji i na Novom Zelandu - broj, struktura i uzroci iseljavanja Hrvata*

Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (Velika geografska otkrića, koloniziranje američkih područja, istraživanje i naseljavanje kontinenta) i Matematika (prikupljanje, obrada i analiza podataka korištenjem osnovnih računskih radnji).

Za ostvarivanje ishoda potrebno je koristiti različite izvore da bi učenici shvatili nepoznate i udaljene krajeve, koji su aktualni i privlačni uzrastu učenika. Poticati radoznalost i potrebu za samostalnim istraživanjima. Usmjeravati učenike ka geografskom istraživačkom radu, koji će doprinijeti razvoju cjeloživotnog učenja - uče se kako učiti.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima: Povijest (Velika geografska otkrića - tko je i kada otkrio Ameriku, utjecaj kolonijalizma na stanovništvo i gospodarski razvoj, odnosi starosjedioca doseljenika), Matematika (osnovne matematičke radnje - korištenjem mjerila na geografskoj karti izračunati zračnu udaljenost od španjolske obale do San Salvadora, kojeg je Kolumbo prešao na svom putovanju).

Preporuka za ostvarenje ovog ishoda je da učitelj koristi metodu razgovora, te ponovi spoznaje iz povijesti koje učenici imaju o Velikim geografskim otkrićima, zašto je došlo do otkrića te koje su njihove posljedice za američki kontinent.

Ostvaruju se očekivanja međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj te Građanski odgoj i obrazovanje.

Ishod povezati s oblastima/domenama B (Prostorne pojave, procesi i promjene) i C (Održivi razvoj).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (otkriće Australije, odnosi starosjedilačkog stanovništva i doseljenika, posljedice kolonijalne uprave na području Australije i Oceanije, pojava i uloga hrvatskog iseljeničtva), Matematikom (mjerilo karte, izračunavanje zračne udaljenosti, određivanje vremenske zone, što se povezuje sa osnovnim matematičkim radnjama).

Kod ostvarivanje ishoda insistirati na geografskom istraživačkom radu kao odgovor na pitanja postoje li aspekti okruženja koji se ne mogu kontrolirati, koji su pozitivni aspekti života u ovim sredinama. Istražiti zašto su se ljudi krajem 18. stoljeća odlučili na tako daleka putovanja, kao i odnos prema starosjediocima.

Za prezentaciju stečenih znanja neophodna je povezanost s Hrvatskim jezikom (pismeno i usmeno izražavanje te korištenje geografske terminologije).

Neophodno je korištenje IKT-e, pri čemu se ostvaruje povezanost s nastavnim predmetom Informatika.

Ostvaruju se očekivanja međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj te Građanski odgoj i obrazovanje.

A.VIII.7

Učenik analizira geografski položaj i smještaj te prirodno-geografska obilježja Afrike uz pomoć geografske karte.

GEO-1.3.1 GEO-1.3.3 GEO-4.2.1

- uspoređuje geografski položaj i smještaj Afrike s drugim kontinentima
- objašnjava specifičnosti reljefa Afrike
- na geografskoj karti pokazuje reljefne cjeline Afrike
- objašnjava klimatske specifičnosti Afrike
- na geografskoj karti pokazuje i imenuje regije Afrike

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Prirodno - geografska obilježja Afrike - reljef i klima*
- *Posebnosti regija Afrike*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti/domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Povijest (Kontinent Starog svijeta, Kontinent novog svijeta), Matematika: računske operacije (računanje vremenske razlike, određivanje geografske širine i dužine).

Neophodno je koristiti audio video snimke, filmove, karte, kako bi pomogli učeniku da razumije specifičnosti reljefa.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

A.VIII.8

Učenik analizira i objašnjava suvremene regionalne tendencije u Africi.

GEO-2.2.1 GEO-4.2.3

- analizira preduvjete razvoja i razvijenost turizma u Africi
- imenuje i na geografskoj karti pokazuje turističke regije (tri turističke regije)
- izdvaja i na geografskoj karti pokazuje turistički najrazvijenije države Afrike
- izdvaja oblike turizma i imenuje najvažnije turističke destinacije

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Obilježja afričkog turizma*
- *Važnost turizma za Afriku*
- *Mogućnosti i problemi turizma*
- *Turističke zemlje i zaštićena priroda*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblastima/domenama B (Prostorne pojave, procesi i promjene), C (Održivi razvoj).

Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Povijest (kolonijalizam, neokolonijalizam, politička nesigurnost, ratovi, migracije), Matematikom, osnovne matematičke radnje (vremenske zone).

Poticati učenike na samostalne ili grupne istraživačke radove uz uporabu IKT. Time se ostvaruje međupredmetna povezanost s predmetom Informatika.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

B Prostorne pojave, procesi i promjene	B.VIII.1 Učenik analizira prostorne pojave, procese i promjene kroz istraživački rad.	B.VIII.2 Učenik objašnjava posebnosti rijeka i jezera u Africi.	
	<p>GEO-1.2.1 GEO-1.2.2 GEO-1.2.4</p> <ul style="list-style-type: none"> • postavlja istraživačka pitanja i hipoteze • prikuplja podatke na terenu ili iz drugih izvora • obrađuje podatke, prikazuje ih tablično, grafički, kartografski te donosi zaključke • predstavlja rezultate istraživačkog rada <p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Geografsko istraživanje</i> • <i>Grafički prikaz</i> • <i>Tema istraživanja povezana sa sadržajem ishoda iz 8. razreda</i> <p>PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA</p> <p>Istraživačko pitanje, tema istraživačkog rada treba biti usklađena sa dobi učenika i odgojno - obrazovnim ishodima učenika osmog razreda.</p> <p>Učenik podatke može prikupiti iz dostupne literature, provjerenih internetskih izvora, terenskim radom i sl.</p> <p>Rezultate učenik može prezentirati usmeno ili pisano u raznim oblicima (poster, digitalne prezentacije), ovisno o dogovoru učitelja i učenika.</p> <p>Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje i upotreba Informacijsko komunikacijske tehnologije.</p>	<p>GEO-2.2.1 GEO-4.2.2</p> <ul style="list-style-type: none"> • navodi i pokazuje na geografskoj karti važnije afričke rijeke i kojim slijevu pripadaju, te razlikuje vrste prirodnih jezera i objašnjava gospodarsku važnost umjetnih jezera • prepoznaje važnost vode i vodnog bogatstva za stanovništvo pojedinih područja Afrike • uočava nejednaku raspodjelu vodnog bogatstva <p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Vode i život Afrike</i> • <i>Afričke velerijeke</i> • <i>Nedostatak i preobilje vode</i> <p>PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA</p> <p>Ishod povezati sa oblasti/domenom A (Geografski prostorni identitet).</p> <p>Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Biologija (biljni pokrov) i Matematika (dužina rijeke, dubine jezera, depresija, povezati sa osnovnim matematičkim radnjama).</p> <p>Za ostvarivanje ovog ishoda koristiti tematske karte, slijepe karte na kojima učenici mogu pratiti tokove rijeka, odrediti slijev i vrste riječnih ušća.</p> <p>Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.</p>	
D Regionalni prostorni obuhvat	D.VIII.1 Učenik analizira izdvojene regije Azije i obrazlaže gospodarsku ulogu u današnjem svijetu.	D.VIII.2 Učenik objašnjava prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja odabranih američkih država.	D.VIII.3 Učenik opisuje globalizaciju i njezin utjecaj na identitet pojedinca i prostora u kojem živi.
	<p>GEO-1.1.1 GEO-2.2.1 GEO-4.2.3</p>	<p>GEO-1.1.1 GEO-1.2.1 GEO-4.2.3</p>	<p>GEO-2.3.1 GEO-2.3.2 GEO-4.2.4</p>

- razlikuje i pokazuje na geografskoj karti regije Azije i njihovu gospodarsku ulogu
- objašnjava prirodna obilježja Kine, Indije i Japana služeći se geografskom kartom
- analizira i uspoređuje obilježja stanovništva Kine, Indije i Japana
- analizira i uspoređuje ulogu Kine, Indije i Japana u svjetskom gospodarstvu
- navodi najveće gradove Kine, Indije i Japana, te obrazlaže njihovu ulogu u svijetu
- navodi prirodna obilježja SAD-a i Kanade služeći se geografskom kartom, te uspoređuje obilježja stanovništva i naseljenosti.
- uočava razlike između regija SAD-a i Kanade i obrazlaže njihovu gospodarsku ulogu u svijetu
- opisuje prirodna obilježja Meksika i Brazila i uspoređuje njihov geografski smještaj i položaj, te objašnjava obilježja stanovništva i uočava probleme s kojima se susreće stanovništvo Latinske Amerike u današnje vrijeme
- uspoređuje strukturu latinoameričkih i angloameričkih gradova
- objašnjava prirodna obilježja Argentine i Čilea i uspoređuje geografski položaj, te uočava razlike u naseljenosti i gospodarskim djelatnostima država
- opisuje prostorni raspored hrvatskog iseljništva u Argentini i Čilu, te njihovu ulogu u gospodarstvu
- navodi primjere svjetskog povezivanja (prometnog, trgovačkog, kulturnog, informacijskog, financijskog)
- navodi primjere pozitivnih i negativnih aspekta globalizacije
- objašnjava utjecaj globalizacije na gospodarske aktivnosti
- opisuje ulogu multinacionalnih kompanija u svjetskom gospodarstvu i životu pojedinca
- objašnjava ulogu i važnost bitnih svjetskih organizacija (UN, UNICEF, UNESCO, WHO, WTO, FAO, NATO, OPEC, CEFTA, EFTA, NAFTA)

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Regije Južne i Istočne Azije i gospodarska uloga u današnjem svijetu*
- *Uloga Kine, Indije i Japana u svjetskom gospodarstvu*
- *Populacijski izazovi Kina, Indije i Japan*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Gospodarstvo i naselja Amerike*
- *SAD, Kanada*
- *Brazil, Argentina, Čile*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Globalizacija - pozitivni i negativni aspekti, međunarodne organizacije i integracije*
- *Uloga multinacionalnih kompanija u životu pojedinca i svjetskom gospodarstvu*
- *Uloga i značenje važnih svjetskih organizacija.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati sa oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet), B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (Drevna indijska i kineska civilizacija i njihova uloga u povijesti, posljedice kolonizacije u Aziji, napose na području Indije), Matematika (računanje vremenske razlike, zbrajanje i oduzimanje u matematici).

Preporuka za ostvarenje ishoda: koristiti razne metode, izrade prezentacija, grupni ili pojedinačni istraživački radovi.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (posljedice kolonizacije, odnosi starosjedićkog stanovništva i doseljenika, postanak i osamostaljenje američkih država, uloga i položaj hrvatskog iseljništva u Americi).

Učenike poticati na istraživanje - Kakve su bile posljedice Velikih geografskih otkrića za Europu i za nove kontinente?

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj i Građanski odgoj i obrazovanje.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati sa oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet) i B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod se ostvaruje povezivanjem sa nastavnim predmetima Povijest (procesii povezivanja) i Matematika (prikupljanje podataka i analiza istih).

Potrebno je potaknuti učenike u istraživanju globalizacije sa više aspekata (glazba, sport, moda) sukladno interesima i uzrastu učenika.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj i Građanski odgoj i obrazovanje.

C

Održivi razvoj

C.VIII.1

Učenik analizira prirodno-geografska obilježja polarnih prostora, izdvaja specifične uvjete života i prilagodbe živih bića te objašnjava mogućnost i ograničenja iskorištavanja njihovih prirodnih resursa.

[GEO-3.1.1 GEO-4.2.1](#)

- razlikuje Arktik od Antarktike i pokazuje ih na geografskoj karti i globusu
- navodi specifične klimatske uvjete polarnih područja i njihov utjecaj na tlo i živi svijet
- navodi primjere i objašnjava mogućnosti i ograničenja iskorištavanja prirodnih resursa polarnih područja

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Prirodno - geografska obilježja polarnih krajeva*
- *Pojavni oblici leda - ledeni pokrov, ledenjaci, ledene sante*
- *Mogućnosti i ograničenja iskorištavanja prirodnih resursa polarnih područja*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati sa oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet), B (Prirodne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem sa predmetima Biologija (životinjski svijet polarnih područja, globalne promjene klime), Matematika (polarni krajevi u matematičkom smislu su krajevi na sjevernoj i južnoj polutki, sjeverno i južno od polarnice - stupanjska mreža u matematici), Povijest (istraživanje polarnih prostora).

Za bolje ostvarivanje ishoda učenici mogu istražiti kako je Antarktika od kraja XX. stoljeća postala odredište sve većeg broja turista.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

- Osnovno
- IX

Godine učenja i podučavanja predmeta: 4

B Prostorne pojave, procesi i promjene	C Održivi razvoj	D Regionalni prostorni obuhvat
B.IX.1	C.IX.1	D.IX.1
B.IX.2		D.IX.2
B.IX.3		D.IX.3
B.IX.4		D.IX.4
		D.IX.5
		D.IX.6

B Prostorne pojave, procesi i promjene	B.IX.1 Učenik analizira prostorne pojave, procese i promjene kroz istraživački rad.	B.IX.2 Učenik razlikuje ruralna i urbana naselja, prepoznaje funkcije i njihov prostorni raspored i hijerarhiju te argumentirano procjenjuje društveno-geografske učinke različitih kulturno-civilizacijskih krugova na našim prostorima.	B.IX.3 Učenik analizira prostorni raspored hrvatskog iseljeništa, razloge i mjesta iseljavanja s prostora Bosne i Hercegovine i Hrvatske.
	GEO-1.2.2 GEO-3.2.1 GEO-3.2.2	GEO-1.2.3 GEO-2.2.1 GEO-2.2.2	GEO-2.1.3 GEO-2.2.2 GEO-2.2.3

- postavlja istraživačka pitanja
- prikuplja podatke na terenu ili iz izvora
- obrađuje podatke, prikazuje ih tablično, grafički ili kartografski te donosi zaključke
- pravilno navodi popis korištene literature
- predstavlja rezultate istraživačkog rada
- prepoznaje, navodi i uspoređuje elemente kulturno-civilizacijskih utjecaja na prostorima Europe, ali i Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, te objašnjava utjecaje susjednih prostora na oblikovanje nacionalnog identiteta
- razlikuje urbana i ruralna naselja te način života u njima, identificira sustav naselja kao oblik prostorne organizacije i objašnjava hijerarhiju gradskih naselja uspoređujući primjere iz Europe, Svijeta, BiH i Hrvatske
- na geografskoj karti pronalazi i pokazuje makroregionalne i regionalne centre u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj.
- nabraja i opisuje gradske funkcije te objašnjava njihov utjecaj na prostor (rad, stanovanje, školovanje, turizam, trgovina, kultura...) i s njima povezane migracije
- analizira opće sastavnice prirodnog i mehaničkog kretanja stanovnika
- prepoznaje osnovne uzroke iseljavanja stanovništva kao i autohtone hrvatske zajednice izvan Hrvatske kroz strukturiranje migracijskih valova, te naposljetku izrađuje vlastitu percepciju budućih migracijskih tokova
- istražuje brojnost, strukturu i prostorni raspored hrvatskoga iseljništva u Europi i izvan europskim prostorima
- analizira etničku i vjersku heterogenost država u kojima žive Hrvati

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Geografsko istraživanje*
- *Grafički prikaz*
- *Tema istraživanja povezana sa sadržajem ishoda iz 9. razreda*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Kulturno-civilizacijski krugovi*
- *Urbana i ruralna naselja*
- *Sustav naselja*
- *Funkcije grada*
- *Makroregionalni i regionalni centri*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Prostorni raspored hrvatskog iseljništva*
- *Migracijski valovi*
- *Autohtone hrvatske zajednice izvan Hrvatske*
- *Etnička i vjerska heterogenost država u kojima žive Hrvati*

Istraživačko pitanje treba biti usklađeno sa dobi učenika i odgojno obrazovnim ishodima učenika devetih razreda.

Učenik će koristiti podatke iz dostupne literature, provjerenih internetskih izvora, terenskim radom i dr.

Rezultate će učenik prezentirati usmeno ili pismeno u raznim oblicima (poster, digitalne prezentacije) u dogovoru učitelja i učenika.

Ostvaruje se povezanost s Hrvatskim jezikom (usmena i pismena komunikacija).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj te korištenje Informacijsko komunikacijske tehnologije.

Ishod se ostvaruje s oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet) i D (Regionalni prostorni obuhvat).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetima Povijest (uzroci seobe stanovništva kroz povijest, kulturno-civilizacijski utjecaji, ekonomski i politički pravci razvoja, materijalna i kulturna baština), Matematika (korištenje osnovnih matematičkih radnji pri obradi podataka - kriteriji, grafikoni, tablice, dijagrami).

Kroz ovaj ishod razvija se sposobnost za razumijevanje koncepta ruralne i urbane geografije, tumačenja teritorijalne raznolikosti (usporedna analiza). Ovaj ishod će osposobiti učenika da povezuje i sažima različite prostorne informacije, da ih izražava kartografskim putem i prezentira ili drugim vrstama prezentacija pri čemu treba da koristi različite vrste geografskih informacija. Preporučuje se poticanje učenika na istraživački rad kroz izradu prezentacija o različitim primjerima urbanih i ruralnih naselja iz šireg i užeg okruženja.

Kroz istraživački rad razvija se kompetencija iz informatičke i digitalne pismenosti te svijest o korištenju informacijsko - komunikacijske tehnologije odgovorno i sigurno, čime se ostvaruje povezanost s nastavnim predmetom Informatika.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

Ishod se povezuje s oblasti/domenom A (Geografski prostorni identitet).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetom Povijest (povijesni pregled četiri vala iseljavanja, važne povijesne osobe koje su porijeklom iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske).

Preporučuje se izrada samostalnih istraživačkih radova na temu suvremenih migracija stanovništva Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske. Učenik može istražiti tendencije iseljavanja iz vlastite mjesne zajednice, ulice ili zgrade povezujući razloge iseljavanja s mjestima selidbe. Rezultate učenik prikazuje, uz pomoć IKT-a, na tematskim geografskim kartama i/ili izrađuje jasno strukturirane tabele koristeći se analizom i sintezom prikupljenih podataka (povezivanje s Matematikom i Informatikom)

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

B.IX.4

Učenik određuje geografske koordinate zadanog mjesta na općim geografskim kartama, služi se digitalnim kartama, te koristi digitalne programe za izradu tematskih geografskih karata.

[GEO-1.1.3](#) [GEO-1.3.1](#) [GEO-1.3.2](#)

- objašnjava elemente topografske karte
- analizira na topografskoj karti elemente prirodne i društvene osnove
- služi se digitalnim kartama za potrebe planiranja putovanja
- određuje geografsku širinu i dužinu zadanoga mjesta na općim geografskim kartama
- koristi suvremene digitalne alate za izradu jednostavnih tematskih karata

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Elementi topografske karte*
- *Digitalne karte*
- *Mjerilo i njegovo korištenje*
- *Određivanja geografskog smještaja*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Matematika (geografska ili stupanjska mreža - krug, kružnica, središte kružnice u matematici; mjerilo - umanjenje u matematici), Informatika (geografski informacijski sustav GIS, Google Earth...) Fizika (ukazati na razliku između magnetnih i geografskih polova).

Kroz ovaj ishod, kod planiranja putovanja poticati učenike da koriste digitalne karte dostupne na Internetu na primjer Google karte(Google Maps u planiranju putovanja), interaktivne karte na portalima kao npr. HAC, Geoportal i sl.

Za izradu tematskih karata koristiti online programe poput Google tablice ili druge besplatne online digitalne programe.

Ovaj ishod razvija matematičke kompetencije kao i kompetencije iz informatičke i digitalne pismenosti korištenje informacija i komunikacijskih tehnologija.

Učenik razlikuje kategorije zaštite prirode te navodi primjere, objašnjava važnost zaštićenih područja i lokaliteta kao gospodarskoga potencijala i elementa identiteta te sudjeluje u aktivnostima očuvanja baštine.

[GEO-3.3.1](#) [GEO-3.3.2](#) [GEO-](#)

[3.3.4](#)

- obrazlaže potrebu zaštite prirode na primjerima iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Svijeta te uočava važnost zaštite prirode i njezinog utjecaja na kvalitetu života
- razlikuje oblike zaštite prirode – objašnjava pojam i važnost baštine – navodi primjere prirodne, ali i kulturne materijalne i nematerijalne baštine Europi i Svijetu koje pokazuje na geografskoj karti i prepoznaje na karakterističnim fotografijama
- analizira uzroke i posljedice ugrožavanja i onečišćenja okoliša od lokalne do globalne razine te opisuje i uspoređuje oblike zaštite prirode s primjerima u Svijetu, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj koristeći se geografskim kartama i IKT-om
- predlaže načine sprječavanja uništavanja prirodnih resursa te se, po mogućnosti, uključuje u aktivnosti vezane za zaštitu na lokalnoj razini
- predlaže načine zaštite i turističke valorizacije nezaštićene kulturne baštine Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, a uz istraživački rad prepoznaje turističke potencijale svoje lokalne zajednice

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Uloga okoliša i njegov utjecaj na kvalitetu života*
- *Primjeri zaštite prirodne i kulturne baštine*
- *Turistička valorizacija prostora*
- *Problemi svjetskih razmjera u zaštiti prirode i glavni uzroci zagađenja*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod se povezuje s nastavnim predmetima Biologija (onečišćenje i zaštita okoliša), Povijest (kulturna i povijesna baština) i Informatika (korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije na različitim razinama).

Ostvarenje ishoda pomogla bi posjeta lokalnom zavičajnom/prirodoslovnom muzeju ili sličnoj baštinskoj instituciji ili udruzi. Izradom terenskih zadataka učenik prepoznaje značajne turističke potencijale prostora koji je obuhvaćen zaštitom.

Učenik može izraditi vlastiti istraživački rad u okviru prepoznavanja i valorizacije dobara kulturne i prirodne baštine u svojoj, užoj i široj, lokalnoj zajednici. Istraživački rad može obuhvatiti i konačnu izradu različitih oblika turističkih razglednica, geografskih tematskih karata (povezivanje s Informatikom), turističkih prezentacija i slično.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Poduzetništvo i Građanski odgoj i obrazovanje.

D
Regionalni
prostorni
obuhvat

D.IX.1

Učenik analizira geografski položaj i smještaj Bosne i Hercegovine i valorizira njegov značaj u regiji, Europi i Svijetu.

[GEO-4.3.1](#) [GEO-4.3.3](#)

D.IX.2

Učenik prepoznaje i analizira uzročno-posljedične odnose prirodno-geografskih obilježja te procjenjuje važnost zaštite prirodne i kulturne baštine u Bosni i Hercegovini.

[GEO-3.3.1](#) [GEO-4.3.2](#)

D.IX.3

Učenik prepoznaje i analizira uzročno-posljedične odnose društveno-geografskih obilježja Bosne i Hercegovine

[GEO-4.3.2](#)

- opisuje državnu granicu, oblik teritorija i državne simbole Bosne i Hercegovine te analizira kronologiju povijesnih događanja vezanih za državnost Bosne i Hercegovine u njezinom europskom okruženju
- opisuje posebnosti položaja na prirodno geografske i društveno geografske odlike
- analizira političko uređenje i navodi i uspoređuje upravno-teritorijalne jedinice Bosne i Hercegovine.
- analizira mogućnosti priključivanja Bosne i Hercegovine euro-atlantskim integracijama te njezinu prisutnost u drugim međunarodnim organizacijama u Europi i Svijetu
- uočava i analizira prostorno međudjelovanje prirodno-geografskih pojava i procesa u Bosni i Hercegovini koristeći geografsku terminologiju i različite geografske metode i vještine
- izdvaja i objašnjava geološke i reljefne odlike prostora Bosne i Hercegovine referirajući se na vlastiti zavičaj
- analizira klimatske tipove i biogeografske areale Bosne i Hercegovine te izrađuje klimatski dijagram vlastitog mjesta i navodi biljne i životinjske zajednice koje stanuju u njegovom zavičaju
- navodi najznačajnije riječne tokove, jezera i močvare Bosne i Hercegovine analizirajući njihov značaj i hidroenergetski potencijal
- uočava važnost međudjelovanja klimatskih tipova i vegetacijskog pokrova na obrazovanje tala u Bosni i Hercegovini
- razlikuje i imenuje nacionalne parkove, parkove prirode i druga zaštićena područja u Bosni i Hercegovini te analizira i navodi primjere materijalne i nematerijalne baštine UNESCO-a u Bosni i Hercegovini
- analizira demogeografske odlike prostora Bosne i Hercegovine korištenjem različitih geografskih temat i grafičkih prikaza rezultata popisa stanovništva
- navodi razloge nepovoljnih demografskih pokazatelja i predlaže načine povećanja prirodnog prirasta u Bosni i Hercegovini
- koristi ranije stečena znanja o ruralnim i urbanim naseljima u Bosni i Hercegovini te prepoznaje iste na primjerima iz užeg i šireg okruženja
- prepoznaje i navodi gospodarske djelatnosti i njihov razmještaj te analizira i obrađuje statističke podatke o zaposlenosti u Bosni i Hercegovini
- prepoznaje i analizira gospodarske, turističke i prometne veze Bosne i Hercegovine i zemalja Jugoistočne i Srednje Europe, ali i Svijeta
- prepoznaje i izdvaja makroregionalne i mikroregionalne centre prirodno-geografskih regija Bosne i Hercegovine

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Ime, veličina, oblik i granice Bosne i Hercegovine*
- *Postanak i razvoj u europskom okruženju*
- *Geografski smještaj i položaj Bosne i Hercegovine*
- *Administrativno-teritorijalna podjela i političko uređenje Bosne i Hercegovine*
- *Bosna i Hercegovina kao dio velikih međunarodnih organizacija*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Reljef i geološka građa Bosne i Hercegovine*
- *Klimatska obilježja i klimatska regionalizacija Bosne i Hercegovine*
- *Tekućice i stajaćice Bosne i Hercegovine*
- *Tla, biljni i životinjski svijet Bosne i Hercegovine*
- *Zaštita prirodne i kulturne baštine*
- *Baština pod zaštitom UNESCO-a*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *prirodno i mehaničko kretanje broja stanovništva Bosne i Hercegovine*
- *razmještaj i prosječna naseljenost stanovništva Bosne i Hercegovine*
- *strukture stanovništva Bosne i Hercegovine*
- *gospodarstvo i gospodarske djelatnosti Bosne i Hercegovine*
- *obilježja suvremenog turističkog i prometnog razvoja Bosne i Hercegovine*
- *makroregionalni i mikroregionalni centri u Bosni i Hercegovini*

Ishod povezati s oblasti/domenom A (Geografski prostorni identiteta).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (postanak i oblikovanje granica kroz povijest, povijesni pregled državnosti BiH), Matematikom (za analizu i prikupljanje podataka korištenje osnovnih matematičkih radnji).

Ostvarenje ovoga ishoda ima veliki značaj za razvoj osobnog, prostornog i društvenog identiteta svakog pojedinca, kao i razvijanje stavova i vrijednosti koji se temelje na poštivanju svakoga pojedinca, bez obzira na različitost.

Preporuka za bolje ostvarenje ishoda, učenik može kroz istraživački rad navesti konkretne primjere i ideje za priključenje euroatlantskim i drugim međunarodnim udruženjima Bosne i Hercegovine u Europi i Svijetu.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

D.IX.4

Učenik analizira specifičnosti i odlike regija te navodi teritorijalnu regionalizaciju Bosne i Hercegovine.

[GEO-4.3.3](#)

Ishod povezati s domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetima Biologija (zaštićeni prostori u BiH, geološka građa i geološka razdoblja), Kemija (krški proces), Informatika i Matematika (prikupljanje i informatička obrada podataka za izradu klimatskih dijagrama).

Kao poticaj znanstveno-istraživačkom radu, učenik može izraditi klimatske dijagrame za pojedine tipove klime u Bosni i Hercegovini. Osim toga, preporučuje se i posjeta nekom lokalnom prirodno-geografskom lokalitetu (rijeci, jezeru, vodopadu, planini...), a učenik kroz izradu terenskih zadataka razvija zanimanje za istraživački rad i produbljuje ljubav prema lokalnoj sredini.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

D.IX.5

Učenik analizira i opisuje geografski položaj i smještaj Republike Hrvatske te prepoznaje i navodi njena osnovna prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja.

[GEO-4.1.4](#) [GEO-4.3.4](#)

Ishod povezati s domenom B (Prostorne pojave, procesi i promjene) i domenom A (Geografski prostorni identitet)

Očekuje se ostvarivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

Ishod se povezuje s nastavnim predmetom Povijest (kronološki pregled naseljenosti Bosne i Hercegovine), Matematika (korištenje osnovnih matematičkih radnji kod analize i prikazivanja različitih tabličnih podataka popisa stanovništva na geografskoj karti, dijagramima, grafikonima...), Informatika (korištenje IKT-e za analizu podataka).

Za ostvarenje ishoda preporučuje se poticanje kartografske i informatičke pismenosti kod učenika kroz korištenje slijepih karata, izradu tematskih karata i različitih prezentacija uz pomoć IKT-a.

Poticati kreativnost i kritičko promišljanje kroz različite oblike zadataka poput izrade plana putovanja na maturalnu ekskurziju u BiH, ukoliko je ekskurzija na kraju devetog razreda. Ukoliko je maturalna ekskurzija predviđena na početku devetog razreda, učenik svakako može izraditi plan obilaska najznačajnijih destinacija kao turističku ponudu za inozemne turiste.

D.IX.6

Učenik analizira i opisuje geografski položaj i smještaj Republike Srbije i Republike Crne Gore, prepoznaje prirodno-geografsku osnovu i društveno-geografska obilježja istih.

[GEO-4.1.4](#) [GEO-4.3.4](#)

- objašnjava prostorni obuhvat i teritorijalnu regionalizaciju Bosne i Hercegovine
- uspoređuje prirodno-geografske i društveno-političke odlike regija (regionalne identitete)
- izdvaja regionalne granice uz pomoć geografske karte
- procjenjuje prirodne i društvene preduvjete za razvoj gospodarskih djelatnosti pojedinih regija
- opisuje oblik, granicu i državne simbole Republike Hrvatske
- analizira prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja Hrvatske kroz međusobnu interakciju i utjecaj na stanovništvo
- objašnjava aspekte položaja i izdvaja prirodno-geografske i administrativno-geografske regije Hrvatske
- analizira podatke o gospodarskoj razvijenosti, procjenjuje stupanj razvijenosti te objašnjava važnost usklađivanja gospodarskog napretka i održivog razvoja Hrvatske u europskim okvirima
- navodi i analizira zaštićenu prirodnu i kulturnu baštinu zemlje
- opisuje oblik, granice i državne simbole Republike Srbije i Republike Crne Gore
- opisuje geografski položaj i smještaj pomoću geografske karte
- opisuje prirodno-geografske osobnosti prostora
- analizira gospodarska obilježja
- analizira dijagram nacionalne strukture
- imenuje najvažnije gradove i pokazuje ih na geografskoj karti
- navodi zaštićenu prirodnu i kulturnu baštinu zemalja

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Regije: Sjeverna Bosna, Regija Srednja Bosna, Regija Visoki krš, Mediteranska regija*
- *Geografski položaj*
- *Prostorni obuhvat*
- *Prirodno - geografske i društveno - gospodarske karakteristike regija*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Prirodna i društvena obilježja Hrvatske u europskim okvirima*
- *Političko uređenje, regije i teritorijalni ustroj Republike Hrvatske*
- *Prirodna i kulturna baština*
- *Gospodarstvo i održivi razvoj*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Prirodna i društvena obilježja Republike Srbije i Crne Gore*
- *Političko uređenje, regije i teritorijalni ustroj zemalja*
- *Stanovništvo i gospodarstvo Republike Srbije i Crne Gore*

Ishod povezati s oblastima/domenama A (Geografski prostorni identitet), B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ovaj ishod omogućuje učenicima da povezuju prirodno - geografske i društveno - geografske odlike prostora, da razumije sličnost i razlike u razvoju država i regije, da prepozna probleme i utvrdi stepen gospodarskog razvoja regije.

Preporuke za ostvarenje ishoda učenik može u dogovoru sa učiteljem u obliku prezentacija istražiti gospodarske mogućnost pojedinih regija, koju bi regiju mogao istaknuti za razvoj turizma, koja su najvažnija prirodna obilježja neke regije i sl.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo i Građanski odgoj i obrazovanje.

Ishod se povezuje s nastavnim predmetom Povijest (zajednička povijest zemalja u okruženju - Osmanlijsko Carstvo, Austro - Ugarska, Država i Kraljevina SHS, Kraljevina Jugoslavija, FNRJ, SFRJ, kulturni civilizacijski krug).

Preporuka za ostvarivanje ishoda učenik može istražiti ulogu Hrvatske u Europskoj uniji i drugim Međunarodnim organizacijama koristeći različitu vrstu dostupnih izvora u obliku plakata, prezentacija.

Koristeći se Informacijsko komunikacijskom tehnologijom učenik ostvaruje povezanost s nastavnim predmetom Informatika.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

Ishod ostvariti povezivanjem s predmetom Povijest (utjecaj kulturnih civilizacijskih krugova, zajednička povijest zemalja u okruženju - Osmansko Carstvo, Austro - Ugarska, Država i Kraljevina SHS, Kraljevina Jugoslavija, FNRJ, SFRJ- administrativne granice tadašnjih Republika prihvaćene kao državne granice).

Za bolje razumijevanje ishoda učenik može samostalno ili u grupi istražiti kako državne granice nisu etničke, što znači da u susjednim državama, sa kojima Srbija graniči žive i Srbi dok u Srbiji žive pripadnici iz zemalja u okruženju. Također, učitelj učenicima može dati zadatak da istrže značenje simbola dvoglavi orao. U istraživanju i analizi podataka učenici se služe informacijskom komunikacijskom tehnologijom čime se ostvaruje povezanost s nastavnim predmetom Informatika.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

- Srednje
- I

Godine učenja i podučavanja predmeta: 5

A GEOGRAFSKI PROSTORNI IDENTITET

- [A.1.1](#)
- [A.1.2](#)
- [A.1.3](#)
- [A.1.4](#)

B PROSTORNE POJAVE, PROCESI I PROMJENE

- [B.1.1](#)
- [B.1.2](#)
- [B.1.3](#)
- [B.1.4](#)
- [B.1.5](#)
- [B.1.6](#)

A GEOGRAFSKI PROSTORNI IDENTITET	A.1.1 Učenik procjenjuje važnost proučavanja geografije u razumijevanju svih pojava i procesa u prirodi i društvu.	A.1.2 Učenik istražuje najnovije spoznaje o svemiru i Sunčevom sustavu.	A.1.3 Učenik procjenjuje značaj različitih načina orijentacije u prostoru.
	<p>GEO-1.1.1GEO-1.1.4GEO-1.2.1</p> <ul style="list-style-type: none"> • definira predmet proučavanja geografije • uspoređuje razvoj geografije kroz povijest i uočava porast važnosti njenog proučavanja • uočava važnost međupredmetnog povezivanja • ističe važnost holističkog pristupa u geografiji 	<p>GEO-1.1.1GEO-1.2.3GEO-1.3.2</p> <ul style="list-style-type: none"> • navodi primjere tehnoloških dostignuća koja su doprinijela istraživanju i poznavanju svemira • opisuje nastanak svemira, njegovu starost, veličinu i strukturu (na osnovu znanstvenih spoznaja) • analizira obilježja Zemlje u Sunčevom sustavu i svemiru kao i njezina gibanja (oblik, veličinu, dimenzije Zemlje, revoluciju, rotaciju) • uspoređuje sličnosti i razlike između ostalih nebeskih tijela i Zemlje, te ističe njezinu univerzalnost u svemiru • navodi kako posljedice Zemljinih gibanja utječu na život na Zemlji 	<p>GEO-1.1.3GEO-1.3.1GEO-1.3.2</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikuje različite načine orijentacije u prostoru • objašnjava načine orijentacije u prostoru i na geografskoj mreži • zapaža važnost određivanja azimuta i kursa u određenim životnim aktivnostima (npr. u pomorstvu) • primjenjuje suvremene načine orijentacije i pronalaženja geografskog položaja (GPS, Google Earth...)

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Definicija geografije.*
- *Predmet proučavanja geografije.*
- *Geografske discipline.*
- *Razvoj geografije.*
- *Geografija kao mosna znanost.*
- *Holistički pristup u geografiji.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Govoreći o razvoju geografije, ostvaruje se povezanost s nastavnim predmetima Povijest i Filozofija.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

Nastavnik treba isticanjem važnosti i kompleksnosti geografije pobuditi kod učenika želju za izučavanjem predmeta. Moguće je navesti razne primjere međuovisnog djelovanja svih prirodnih i društvenih čimbenika na oblikovanje prostorne stvarnosti.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Istraživanje, nastanak i obilježja svemira.*
- *Sunčev sustav.*
- *Zemlja u Sunčevom sustavu.*
- *Gibanja Zemlje - posljedice i dokazi, vrijeme i računanje vremena.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Fizika (nastanak svemira, udaljenosti u svemiru i Sunčevom sustavu...) i Matematika (nagnutost Zemljine osi, kut upada Sunčevih zraka, računanje vremena).

Mogućnost korištenja audio-vizualnih snimaka (npr. animacija Zemljinih gibanja; dokumentarac o planetima, Mjesecu, Suncu).

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Orijentacija u prostoru, suvremena sredstva za orijentaciju.*
- *Geografski koordinatni sustav.*
- *Geografska širina i dužina.*
- *Određivanje azimuta.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetima Matematika (geografski koordinatni sustav, azimut, deklinacija), Fizika (Zemljini magnetni polovi), Informatika (Google Earth...), Tjelesna i zdravstvena kultura (kretanje u prostoru, npr. orijentacijsko trčanje).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Učenik može demonstrirati orijentaciju u prostoru pomoću Sunca i sata. Može u prirodi odrediti svoju geografsku širinu i dužinu mjerenjem visine Sunca u kulminaciji i izračunavanjem deklinacije, te korištenjem kronometra. Točnost dobivenog rezultata može provjeriti pomoću GPS-a, zatim, koristeći Google Earth, pronaći dobivene koordinate.

A.1.4

Učenik analizira mogućnost prikazivanja Zemljine površine na globus i na ravan.

GEO-1.3.2 GEO-1.3.3

- uspoređuje točnost prikaza Zemljine površine na globusu i na ravni
- razlikuje geografske elemente karte i koristi mjerilo za izračunavanje udaljenosti dviju točaka na Zemlji
- klasificira kartografske projekcije prema položaju pola kartografske mreže, prema obliku kartografske mreže i prema očuvanim elementima vjernosti
- razlikuje vrste karata prema točnosti prikaza, prema sadržaju i prema načinu uporabe

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Globus i geografska karta.*
- *Elementi vjernosti kod prikazivanja Zemlje.*
- *Elementi geografske karte (mjerilo i dr.).*
- *Kartografske projekcije.*
- *Podjela geografskih karata.*
- *Primjena kartografije u svakodnevnom životu (GIS).*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ishod se povezuje s nastavnim predmetima Matematika (prikazivanje Zemlje, mjerilo geografske karte, kartografske projekcije) i Informatika (primjena kartografije u svakodnevnom životu - GIS).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

U ostvarenju ishoda, učenik može izračunati udaljenost između dva zadana mjesta; može nacrtati plan puta prema zadanom azimutu, udaljenostima u prirodi i mjerilu.

B PROSTORNE POJAVE, PROCESI I PROMJENE	B.1.1 Učenik povezuje rezultate svoga istraživačkog rada sa sadržajima odabranoga ishoda.	B.1.2 Učenik opisuje pojedina geološka razdoblja Zemlje, razlikuje vrste stijena i osnovne strukturne elemente litofsere, objašnjava postanak reljefa i analizira endogene i egzogene procese koji utječu na oblikovanje reljefa služeći se geografskom kartom i IKT-om.	B.1.3 Učenik analizira i objašnjava klimatske pojave i procese na Zemljinoj površini, koristeći geografsku kartu i IKT.
	<p>GEO-1.2.2 GEO-3.2.1 GEO-3.2.2</p> <ul style="list-style-type: none"> • primjenjuje geografski istraživački rad (postavlja istraživačko pitanje, prikuplja podatke na terenu ili na drugi način, analizira podatke i prezentira rezultate svoga istraživačkoga rada) • koristi fotografije, grafove, geografske karte, instrumente, IKT... u svom istraživačkom radu • izrađuje grafičke prikaze, tematske karte, multimedijalne sadržaje, modele... 	<p>GEO-1.2.1 GEO-1.2.4</p> <ul style="list-style-type: none"> • navodi pojedina geološka razdoblja Zemlje i opisuje njihova obilježja • razlikuje vrste stijena po nastanku i navodi njihove primjere i mogućnost iskorištavanja • razlikuje glavne strukturne elemente litofsere • objašnjava granice dodira tektonskih ploča i procese koji se dešavaju na njima • objašnjava geografsku raspodjelu potresnih zona i vulkanske aktivnosti povezanih s granicama tektonskih ploča • objašnjava egzogene procese i reljefne oblike • navodi osnovne oblike reljefa i dimenzije reljefnih oblika 	<p>GEO-1.1.1 GEO-1.1.2 GEO-1.2.4</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje strukturu i sastav atmosfere, te razlikuje visinske slojeve atmosfere • razlikuje klimatske elemente i klimatske modifikatore • obrazlaže utjecaj klimatskih modifikatora na temperaturu, tlak zraka, vlagu i padaline • objašnjava geografsku raspodjelu pojedinih klimatskih elemenata na Zemlji • objašnjava uzroke i postanak planetarne, sekundarne i tercijarne cirkulacije zraka, ističući njihove posljedice • razlikuje ciklonu i anticiklonu i prikazuje ih pomoću izobara • koristi podatke iz tablica i grafičkih prikaza • opisuje obilježja vremenskih nepogoda • razlikuje zonalnu raspodjelu klima na Zemlji, te opisuje karakteristike pojedinog klimatskog razreda • grafički prikazuje obilježja pojedinih tipova klime pomoću klimatskih dijagrama • razlikuje elemente sinoptičke karte te ih koristi u cilju razumijevanja vremenske prognoze

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Metode geografskih istraživanja.*
- *Postavljanje istraživačkog pitanja.*
- *Prikupljanje podataka.*
- *Obrada podataka.*
- *Donošenje zaključka.*
- *Predstavljanje istraživačkoga rada.*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Geološka prošlost Zemlje.*
- *Fosili.*
- *Vrste stijena.*
- *Strukturni elementi litosfere - sloj, bora, rasjed, navlaka; epirogeneza.*
- *Građa Zemlje i endogeni procesi (tektonika ploča).*
- *Vulkanizam i potresi.*
- *Egzogeni procesi i reljefni oblici - trošenje, padinski, fluvijalni, marinski, glacijalni, eolski, krški, antropogeni procesi.*
- *Glavni tipovi reljefa.*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Atmosfera - sastav, visinski slojevi, zagađivači atmosfere i posljedice zagađenja.*
- *Klimatski modifikatori i elementi.*
- *Utjecaj klimatskih modifikatora na pojedine klimatske elemente (temperaturu zraka, tlak, vjetar, vlagu, naoblaku, padaline).*
- *Mjerne jedinice, način mjerenja i uređaji za mjerenje klimatskih elemenata.*
- *Tablični, grafički i kartografski prikazi.*
- *Planetarna cirkulacija i njeni uzroci.*
- *Nastanak monsuna.*
- *Zračne mase i fronte.*
- *Sekundarna cirkulacija.*
- *Sinoptička karta i sinoptička meteorologija.*
- *Tropski cikloni.*
- *Vremenske nepogode.*
- *Tercijarna cirkulacija.*
- *Klimatska regionalizacija.*

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj i Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Ishod se ostvaruje u 1. i(li) 2. razredu, u dogovoru između nastavnika i učenika.

Istraživanje treba biti usklađeno s dobi učenika i odgojno-obrazovnim ishodima za 1. razred.

Zbog specifičnosti geografije koja se ogleda u holističkom pristupu kod istraživanja prostorne stvarnosti, moguće je ostvariti povezanost i s prirodnim i s društveno-humanističkim područjem.

Korištenjem osnovnih matematičkih radnji (prikazivanje osnovnih geografskih podataka, grafova, tablica...) ostvaruje se povezanost s Matematikom.

Prezentiranjem rezultata rada kroz usmeno ili pismeno izražavanje ostvaruje se povezivanje s Hrvatskim jezikom i književnošću.

Korištenjem IKT-a i izradom multimedijalnih sadržaja ostvaruje se povezanost s Informatikom.

B.I.4

Učenik analizira podjelu, svojstva, gibanja i gospodarski značaj Svjetskog mora, koristeći geografsku kartu i IKT.

[GEO-1.1](#) [GEO-1.2](#) [GEO-1.2.4](#)

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetom Kemija (minerali i stijene), zatim s Biologijom (geološka prošlost Zemlje, nastanak ugljena, razvoj biljnog i životinjskog svijeta...).

Korištenjem IKT-a (upotreba softvera, izrada raznih animacija - npr. kretanje tektonskih ploča, seizmička aktivnost...) ostvaruje se povezanost s Informatikom.

Preporuča se korištenje audio-vizualnih snimaka, npr. potresi, vulkanska aktivnost, tsunami i sl.

Moguće je, u suradnji učenika i nastavnika, npr. izrađivanje vremenske lente, modeliranje rada vulkana, određivanje veličine sljevova rijeka prema satelitskim snimkama...

B.I.5

Učenik razlikuje i uspoređuje obilježja kopnenih voda na Zemlji, njihov utjecaj na naseljenost, te njihovo gospodarsko i ekološko značenje.

[GEO-1.1](#) [GEO-1.2](#) [GEO-1.2.4](#)

Ishod povezati s oblasti C (Održivi razvoj).

Koristeći razne tablične, grafičke i kartografske prikaze, mjerne jedinice i uređaje za mjerenje klimatskih elemenata, izradom dnevnika vremena, ostvaruje se povezanost s nastavnim predmetima Matematika i Informatika.

Analizirajući atmosferu i sve klimatske procese u njoj, ostvaruje se povezanost s nastavnim predmetima Fizika i Kemija.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Učenici mogu, po mogućnosti, posjetiti najbližu meteorološku postaju. Tijekom razdoblja od mjesec dana mogu svakodnevno bilježiti podatke o dnevnoj količini padalina služeći se podacima s najbliže službene meteorološke postaje, organizirati podatke u tablicu i na taj način izračunati mjesečnu količinu padalina; rezultate usporediti s podacima odabrane meteorološke postaje i analizirati uočene razlike ili sličnosti. Za mjerenje tlaka zraka i analiziranje podataka, moguće je da učenici, uz pomoć dobivenih uputa, samostalno izrade barometar kod kuće ili timski u školi. Na taj način učenici razvijaju metakognitivne vještine.

B.I.6

Učenik analizira razmještaj i značaj tla, biljnog i životinjskog svijeta na Zemlji, te utjecaj čovjeka na pedosferu i biosferu.

[GEO-1.1](#) [GEO-1.1.4](#) [GEO-1.2.1](#)

- razlikuje oceane, otvorena i zatvorena mora, zaljeve i morske prolaze
- objašnjava svojstva (boja, temperatura, slanost i prozirnost) i gibanja mora
- opisuje uzroke nastanka morskih gibanja (valovi, morske struje, morske mijene)
- opisuje pojam i proces litoralizacije i analizira gospodarski značaj mora
- objašnjava tipove protočnih režima (fluvijalni, nivalni, glacijalni i kombinirani)
- razlikuje egzoreička, endoreička i areička područja i navodi primjere takvih područja
- opisuje osnovna obilježja tekućica u svijetu, izdvaja najveće tekućice i pokazuje ih na geografskoj karti
- razlikuje jezera prema postanku, stalnosti, slanosti i organskoj produkciji, navodeći primjere istih
- objašnjava ekološku važnost močvara
- objašnjava ulogu kopnenih voda za naseljenost i gospodarstvo
- objašnjava uzroke i posljedice poplava te različite načine obrane od poplava, navodeći primjere iz svijeta i okruženja
- opisuje glavne čimbenike nastanka tla i objašnjava njegovu važnost
- tumači geografski razmještaj osnovnih vrsta tala u svijetu, koristeći geografsku kartu
- naglašava problem degradacije tla i navodi primjere njenog sprječavanja
- povezuje međuovisnost tla i biljnog svijeta
- analizira uzroke i posljedice smanjenja bioraznolikosti na Zemlji i ukazuje na potrebu njenog očuvanja

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Podjela Svjetskog mora, oceanski bazeni.*
- *Svojstva i gibanja mora.*
- *Gospodarsko značenje mora i litoralizacija.*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Vode na kopnu i u podzemlju - pojava i značenje.*
- *Egzoreička, endoreička i areička područja.*
- *Jezera - vrste prema položaju, postanku, stalnosti, slanosti, organskoj produkciji.*
- *Ekološka važnost močvara.*
- *Značenje tekućica za naseljenost i gospodarstvo.*
- *Poplave - uzroci i posljedice.*
- *Voda u kršu.*
- *Gospodarenje vodom (vodni resursi, dostupnost vode, ugroženost vode).*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Tlo - nastanak, vrste, vrijednost i geografska rasprostranjenost.*
- *Utjecaj čovjeka na tlo - degradacija.*
- *Biljni pokrivač i bioraznolikost.*

Ishod se ostvaruje povezivanjem sa sadržajima nastavnih predmeta Kemija (svojstva mora), Biologija (biljni i životinjski svijet) i Fizika (gibanja mora).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Poduzetništvo i Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Preporuča se korištenje audio-vizualnih snimaka pri objašnjavanju i analizi sadržaja (npr. dinamika mora).

Poticati kontinuirani geografski istraživački rad, koristeći IKT, što je svakako poveznica s nastavnim predmetom Informatika.

Učenik može npr. odabrati jedno more tropskih područja i jedno more hladnih područja, te istražiti i usporediti njihova obilježja kroz sva svojstva i gibanja morske vode, te gospodarski značaj.

Ishod povezati s oblasti C (Održivi razvoj).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

Ishod ostvariti povezivanjem s nastavnim predmetima Kemija (sastav vode) i Biologija (živi svijet voda na kopnu).

Moguća npr. izrada hidrograma: pronaći podatke o mjesečnoj količini vode koja protječe odabranom rijekom i na osnovu podataka izraditi hidrogram; moguća je i izrada kompjutorske interaktivne karte s podacima koje je učenik prikupio i analizirao - ostvarivanje povezanosti s nastavnim predmetima Matematika i Informatika.

Ishod povezati s oblasti C (Održivi razvoj).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Biologija, Fizika i Kemija (izučavanje osobina tvari i razmještaja biljnog i životinjskog svijeta na Zemlji).

Preporuča se da učenici kroz samostalni ili timski rad, raspravom ili debatom iznose argumentirano stavove i mišljenja, npr. o utjecaju čovjeka na promjenu tla i živoga svijeta na Zemlji.

* U ostvarivanju svih odgojno-obrazovnih ishoda, ukoliko to i nije navedeno u pojedinom ishodu, učenik se koristi IKT-om i geografskim grafičkim metodama te se služi geografskom kartom za sadržaje koji se mogu prikazati na njoj, čime se ostvaruje stalna povezanost ishoda s nastavnim predmetom Informatika, kao i s međupredmetnom temom Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

- Srednje
- II

Godine učenja i podučavanja predmeta: 6

B PROSTORNE POJAVE, PROCESI I PROMJENE

- [B.II.1](#)
- [B.II.2](#)
- [B.II.3](#)
- [B.II.4](#)
- [B.II.5](#)
- [B.II.6](#)
- [B.II.7](#)
- [B.II.8](#)

C ODRŽIVI RAZVOJ

- [C.II.1](#)
- [C.II.2](#)

B PROSTORNE POJAVE, PROCESI I PROMJENE	B.II.1 Učenik povezuje rezultate svoga istraživačkoga rada sa sadržajima odabranoga ishoda.	B.II.2 Učenik analizira razmještaj, kretanje i gustoću naseljenosti stanovništva na Zemlji, prirodno i prostorno kretanje stanovništva, te demografske strukture.	B.II.3 Učenik opisuje i uspoređuje suvremene demografske procese u svijetu koristeći tablice, grafove i kartografske prikaze.
	<p>GEO-1.2.2 GEO-3.2.1 GEO-3.2.2</p> <ul style="list-style-type: none"> • primjenjuje geografski istraživački rad (postavlja istraživačko pitanje, prikuplja podatke na terenu ili na drugi način, analizira podatke i prezentira rezultate rada) • koristi fotografije, grafove, geografske karte, instrumente, IKT... u svom istraživačkom radu • izrađuje grafičke prikaze, tematske karte, multimedijalne sadržaje, modele... 	<p>GEO-2.1.1 GEO-2.1.2 GEO-2.2.2</p> <ul style="list-style-type: none"> • uspoređuje razmještaj stanovništva i gustoću naseljenosti pojedinih dijelova Zemlje • analizira prirodno kretanje (natalitet, mortalitet, prirodni priraštaj/pad) i prostorno kretanje stanovništva (migracije) • analizira utjecaj gospodarskog razvoja na stope nataliteta, fertiliteta i mortaliteta • objašnjava tipove općeg kretanja stanovništva • analizira demografski sastav stanovništva (biološki, rasni, gospodarski, jezični, religijski, nacionalni) 	<p>GEO-2.1.3 GEO-2.2.3 GEO-2.3.1</p> <ul style="list-style-type: none"> • uspoređuje i analizira očekivano trajanje života u različitim dijelovima svijeta • navodi tipove populacijskih politika i analizira njihove mjere koje kritički prosuđuje • analizira uzroke i posljedice suvremenih migracija radne snage

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Metode izučavanja prostora - geografski istraživački i terenski rad.*
- *Postavljanje istraživačkog pitanja.*
- *Prikupljanje podataka.*
- *Obrada podataka.*
- *Donošenje zaključka.*
- *Predstavljanje istraživačkoga rada.*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Razmještaj, kretanje broja stanovnika i gustoća naseljenosti.*
- *Prirodno kretanje stanovništva (natalitet, fertilitet, mortalitet, prirodna promjena).*
- *Demografska tranzicija, etape razvoja.*
- *Prostorno kretanje stanovništva.*
- *Migracije u prošlosti i sadašnjosti.*
- *Opće kretanje stanovništva.*
- *Demografske strukture (biološka, obrazovna, gospodarska, nacionalna, jezična, vjerska)*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Očekivano trajanje života.*
- *Populacijske politike - tipovi i mjere.*
- *Uzroci i posljedice suvremenih migracija radne snage.*
- *Analiza tabličnih, grafičkih i kartografskih prikaza.*

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj i Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Ishod se ostvaruje u 1. i(li) 2. razredu, u dogovoru između nastavnika i učenika.

Istraživanje treba biti usklađeno s dobi učenika i odgojno-obrazovnim ishodima za 2. razred.

Zbog specifičnosti geografije koja se ogleda u holističkom pristupu kod istraživanja prostorne stvarnosti, moguće je ostvariti povezanost i s prirodnim i s društveno-humanističkim područjem.

Korištenjem osnovnih matematičkih radnji (prikazivanje osnovnih geografskih podataka, grafova, tablica...) ostvaruje se povezanost s Matematikom.

Prezentiranjem rezultata rada kroz usmeno ili pismeno izražavanje ostvaruje se povezanost s Hrvatskim jezikom i književnošću.

Korištenjem IKT-a i izradom multimedijalnih sadržaja ostvaruje se povezanost s Informatikom.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Građanski odgoj i obrazovanje i Osobni i socijalni razvoj.

Tumačeći razvoj naseljenosti na Zemlji, ostvaruje se povezivanje s nastavnim predmetom Povijest.

U ovom ishodu je jasno povezivanje s nastavnim predmetom Sociologija (društveni procesi).

Uočava se i povezivanje s Psihologijom (planiranje obitelji i psihološki čimbenici koji na to utječu - analiza etapa demografske tranzicije, te stopa nataliteta u pojedinim dijelovima svijeta).

Analizirajući elemente nataliteta, planiranje obitelji - kulturološke zajednice i religijski stavovi, te religijske strukture, ostvaruje se povezanost i s nastavnim predmetom Vjeronauk.

Poticati samostalni i grupni rad učenika, moguće je npr. izraditi popis stanovništva svoje zgrade ili mjesne zajednice prema strukturama stanovništva, te prikupljene podatke obraditi pomoću IKT-a (povezivanje s Informatikom).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetom Sociologija (uzroci različitog trajanja života u svijetu, mjere populacijskih politika, suvremene migracije radne snage).

Analizirajući tablice, grafove i kartografske prikaze, ostvaruje se povezanost s nastavnim predmetima Matematika i Informatika.

Potrebno je kod učenika poticati samostalno i timsko istraživanje suvremenih demografskih procesa, npr. emigraciju, provođenje populacijskih politika u zemljama različitog stupnja razvoja i sl. Na taj način učenik razvija opće komunikacijske sposobnosti, sposobnost prezentiranja, sposobnost timskog rada i suradničku kompetenciju.

Moguće je organizirati terenski rad, npr. posjet općinskom uredu, religijskom objektu i sl.

B.II.4

Učenik razlikuje kriterije određivanja gradskih naselja, analizira procese urbanizacije te uspoređuje strukture naselja.

[GEO-2.2.1](#)

B.II.5

Učenik istražuje i analizira utjecaj prirodnih i društvenih čimbenika na razvoj gospodarskih djelatnosti, analizira različite pokazatelje gospodarske razvijenosti, te prepoznaje važnost mineralnih sirovina i energetske izvora za razvoj gospodarstva.

[GEO-3.1.1](#) [GEO-3.1.2](#) [GEO-3.1.3](#)

B.II.6

Učenik analizira obilježja i prostorni raspored industrije, te uspoređuje razvoj i značenje industrije kroz vrijeme u različitom prostoru.

[GEO-2.3.1](#) [GEO-3.3.2](#) [GEO-3.3.3](#)

- navodi različite kriterije za određivanje gradskih naselja i analizira njihovu primjenu
- analizira morfološku, funkcionalnu i socioekonomsku strukturu grada
- objašnjava etape urbanizacije i proces metropolitanizacije
- uspoređuje razlike u stupnju urbanizacije u svijetu
- analizira promjenu važnosti pojedinih čimbenika lokacije
- uspoređuje važnost pojedinih sektora djelatnosti
- kritički raspravlja o gospodarskim i socioekonomskim pokazateljima razvijenosti
- analizira prostorni razmještaj i rezerve mineralnih sirovina i energetske izvora
- analizira prostorni raspored obnovljivih i neobnovljivih izvora energije, te raspravlja o važnosti korištenja obnovljivih izvora energije
- uspoređuje proizvodnju i potrošnju energije u svijetu
- objašnjava razvoj industrije kroz industrijske revolucije
- opisuje prostore stare i nove industrijalizacije i pokazuje ih na geografskoj karti
- analizira obilježja i navodi primjere industrije visoke tehnologije u svijetu
- naglašava značenje industrije za gospodarski razvoj svijeta i pojedinih regija
- analizira prostorni raspored tehnoloških parkova i tehnopolisa u svijetu
- istražuje pozitivne i negativne učinke primjene visoke tehnologije na stanovništvo

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Seoska naselja i seoski pejzaž.*
- *Kriteriji za određivanje gradskih naselja.*
- *Funkcionalna i morfološka struktura naselja.*
- *Demografska i socioekonomska struktura naselja.*
- *Urbanizacija - etape urbanizacije i njihova obilježja.*
- *Obilježja kulturno-genetskih tipova gradova.*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Čimbenici lokacije gospodarskih djelatnosti i promjena važnosti njihove lokacije.*
- *Struktura svjetskog gospodarstva.*
- *Usporedba važnosti pojedinih sektora djelatnosti.*
- *Gospodarski i socioekonomski pokazatelji razvijenosti.*
- *Vажnost energetske izvora i mineralnih sirovina.*
- *Obnovljivi i neobnovljivi izvori energije.*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Industrijalizacija, deindustrijalizacija i reindustrijalizacija - pojam i primjeri; industrijske revolucije.*
- *Razlike između starih i novih industrija.*
- *Stari i novi industrijski prostori - prostorni raspored i značenje.*
- *Industrija visoke tehnologije u svijetu.*
- *Tehnološki parkovi i tehnopolisi u svijetu.*
- *Značenje industrije u gospodarstvu.*
- *Učinci primjene tehnologije na stanovništvo, gospodarstvo i okoliš.*

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme
Građanski odgoj i obrazovanje.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest, Likovna umjetnost i Sociologija (etape urbanizacije, kulturno-genetski tipovi gradova, morfološka i socio-ekonomska struktura grada).

Preporuča se korištenje audio-vizualnih sredstava (npr. dokumentarni film o različitim kulturno-genetskim tipovima gradova), nakon čega će učenici analizirati i razlikovati tipove gradova i na taj način poboljšati sposobnost geografskog učenja.

Ishod povezati s oblasti C (Održivi razvoj).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme
Poduzetništvo.

Analizirajući gospodarske i socio-ekonomske pokazatelje razvijenosti, te posljedice nejednakog razvoja svijeta, ostvaruje se povezivanje s nastavnim predmetom Sociologija.

Izučavanjem obnovljivih i neobnovljivih izvora energije, ostvaruje se povezivanje s nastavnim predmetima Fizika i Biologija, a korištenjem IKT-a povezivanje s Informatikom.

Prijedlog: učenik istražuje utjecaj hidroelektrana na okolni prostor nakon njihove izgradnje na nekom primjeru, npr. HE Grabovica na Neretvi; ili utjecaj učeniku najbliže hidroelektrane na okolni prostor.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme
Poduzetništvo.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (razvoj industrije kroz industrijske revolucije).

Poticati razvoj istraživačkih vještina i kompetencija kod učenika, moguće je, npr., istraživanje organizacije industrije na razini županije, pripada li po obilježjima u stare ili nove industrijske prostore.

Moguće je postaviti neko hipotetičko pitanje kako bi učenike potaknuli na raspravu i kritičko razmišljanje, npr. "Da imate mogućnost, koje mjere biste poduzeli za razvoj vašega zavičaja?"

B.II.7

Učenik istražuje i analizira pojavu, razvoj i čimbenike razvoja turizma.

GEO-3.3.1 GEO-3.3.2

- uspoređuje trajanje radnog i slobodnog vremena kroz različite periode, te trajanje radnog vijeka na odabranim primjerima
- objašnjava pojavu i razvoj turizma
- razlikuje osnovne od selektivnih oblika turizma
- istražuje čimbenike razvoja turizma u turistički najrazvijenijim područjima
- razlikuje pozitivne i negativne učinke pojedinih oblika turizma na stanovništvo, gospodarstvo i okoliš

B.II.8

Učenik istražuje utjecaj prometa, interneta i svjetskih trgovinskih i financijskih tokova na povezivanje svijeta.

GEO-2.2.4

- uspoređuje funkciju i važnost prometa danas i u prošlosti
- istražuje utjecaj interneta na povezivanje svijeta
- istražuje primjere djelovanja organizacija i institucija važnih u svjetskim trgovinskim i financijskim tokovima i njihov utjecaj na povezivanje svijeta
- analizira prometnu, trgovinsku i financijsku povezanost svijeta

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Radno i slobodno vrijeme u svijetu.*
- *Pojava, razvoj i oblici turizma.*
- *Čimbenici razvoja turizma.*
- *Najrazvijenija turistička područja.*
- *Analiza podataka o turističkim dolascima, noćenjima i prihodima uz izradu tematskih karata.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti C (Održivi razvoj).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

Analizirajući razvoj turizma, ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest.

Analizom podataka i izradom tematskih karata (IKT), ostvaruje se povezivanje s nastavnim predmetima Matematika i Informatika.

Korištenjem geografskih imena (turističke destinacije), ostvaruje se povezivanje s jezično-komunikacijskim područjem.

Odabrati neku turističku destinaciju u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj ili svijetu i analizirati utjecaj turizma na odabrani prostor (pozitivne i negativne učinke).

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Funkcija i važnost prometa danas i u prošlosti.*
- *Povezanost prometa i trgovine.*
- *Utjecaj suvremenih tehnologija i interneta na povezivanje svijeta.*
- *Važnije organizacije i institucije u svjetskim trgovinskim i financijskim tokovima.*
- *Prometna, financijska i trgovinska povezanost svijeta.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Poduzetništvo i Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Etika i Politika, gospodarstvo, demokracija i ljudska prava.

Analizirajući važnost prometa u prošlosti ostvaruje se povezivanje s nastavnim predmetom Povijest.

Korištenjem IKT-a u istraživanju ostvaruje se povezivanje s nastavnim predmetom Informatika.

Poticati istraživački rad kod učenika: npr. učenici mogu istražiti kako putem interneta obavljati poslove/transakcije diljem svijeta; mogu provesti anketno istraživanje u svom razredu o tome imaju li drugi učenici poznanike iz inozemstva s kojim komuniciraju putem društvenih mreža, istražiti u kojim državama njihovi poznanici žive te izraditi tematsku kartu i protumačiti rezultate.

C ODRŽIVI RAZVOJ

C.II.1

Učenik navodi osnovnu ulogu poljoprivrede i prepoznaje neravnomjernu dostupnost hrane u svijetu.

[GEO-2.2.1](#) [GEO-3.3.3](#) [GEO-3.3.4](#)

C.II.2

Učenik objašnjava vrijednost georaznolikosti i važnost zaštite geobaštine, kroz primjere iz svijeta i BiH, koristeći geografsku kartu; analizira uzroke i posljedice onečišćenja i degradacije okoliša, te navodi oblike zaštite okoliša, koristeći IKT.

[GEO-3.3.1](#) [GEO-3.3.4](#)

- analizira prirodno-geografske i društveno-geografske čimbenike poljoprivredne proizvodnje
- uspoređuje najveće proizvođače, izvoznike i uvoznike osnovnih prehrambenih poljoprivrednih proizvoda, prema podacima FAO-a
- analizira načine rješavanja problema pothranjenosti i gladi u svijetu
- raspravlja o održivoj poljoprivredi
- objašnjava što je georaznolikost i naglašava važnost očuvanja geobaštine
- navodi primjere zaštićene geobaštine u svijetu i obrazlaže načine njezine zaštite
- opisuje i objašnjava glavne uzroke, izvore, oblike i posljedice onečišćenja zraka, vode i tla
- analizira podatke o globalnom zatopljenju i navodi moguće uzroke i posljedice
- argumentira potrebu očuvanja okoliša i uključuje se u aktivnosti povezane sa zaštitom okoliša

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Čimbenici razvoja poljoprivrede.*
- *Mogućnosti različitih oblika poljoprivredne proizvodnje.*
- *Svjetska poljoprivredna proizvodnja hrane.*
- *Globalna dostupnost hrane.*
- *Problem gladi i pothranjenosti u svijetu te načini njihova rješavanja.*
- *Održiva poljoprivreda.*

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Georaznolikost (geološka, geomorfološka i pedološka) i geobaština - njihovo vrednovanje i zaštita.*
- *Ugrožavanje i onečišćenje okoliša - uzroci i posljedice.*
- *Globalno zatopljenje - analiza podataka, mogući uzroci i posljedice; okvirna konvencija UN-a o promjeni klime.*
- *Zaštita prirode u svijetu; svjetska baština - UNESCO.*
- *Potreba očuvanja i zaštite okoliša.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Biologija (struktura poljoprivredne proizvodnje, obilježja biljaka i životinja u određenom prostoru i sl.) i Kemija (sastav, kiselost tla).

Analizirajući društvene čimbenike poljoprivredne proizvodnje, te probleme gladi i pothranjenosti u svijetu, ostvaruje se povezivanje s nastavnim predmetima Sociologija i Politika, gospodarstvo, demokracija i ljudska prava.

Prezentiranjem rezultata rada pismenim i usmenim izražavanjem ostvaruje se povezivanje s Hrvatskim jezikom i književnošću. Npr. učenik može napisati sastavak na temu: Je li poljoprivreda "zelena" ili je ozbiljna prijetnja okolišu?

Poticati kod učenika doprinos održivosti promjenom navika, npr. racionalna kupnja i potrošnja hrane.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ostvaruje su očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

Ishod se ostvaruje, prije svega, povezivanjem s nastavnim predmetom Biologija (georaznolikost).

Moguće je povezivanje s nastavnim predmetima Kemija i Fizika (svaka na svoj način promatraju materiju i tvar koje se mogu razlagati).

Poticati učenike na aktivnosti vezane sa zaštitom okoliša; učenici mogu pokrenuti ekološku akciju (organiziranje akcije čišćenja okoliša, npr. oko škole).

Prijedlog za istraživački zadatak: istraživanje stanja okoliša u naselju. Ukoliko je u mogućnosti, učenik može prikupiti podatke iz dostupnih izvora o stanju zraka u svome naselju (ili o stanju voda i tla), te istražiti navedeni problem oslanjajući se na ishod B1.

* U ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda, kada to i nije navedeno u pojedinom ishodu, učenik se koristi IKT-om, geografskim grafičkim metodama te geografskom kartom za sadržaje koji se mogu pokazati na njoj, čime se ostvaruje stalna povezanost ishoda s nastavnim predmetom Informatika, kao i povezivanje s međupredmetnom temom Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

- Srednje
- III

Godine učenja i podučavanja predmeta: 7

A GEOGRAFSKI PROSTORNI IDENTITET	B PROSTORNE POJAVE, PROCESI I PROMJENE	C ODRŽIVI RAZVOJ	D REGIONALNI PROSTORNI OBUHVAT
A.III.1	B.III.1 B.III.2 B.III.3	C.III.1 C.III.2	D.III.1 D.III.2

A
GEOGRAFSKI
PROSTORNI
IDENTITET

A.III.1

Učenik analizira obilježja i pokazatelje globalizacije u svijetu i njezin utjecaj na gospodarstvo. +

[GEO-2.1.3](#) [GEO-2.3.1](#) [GEO-4.1.4](#)

- objašnjava utjecaj globalizacije na pojedine djelatnosti i ekonomiju znanja
- istražuje ulogu multinacionalnih kompanija u gospodarstvu svijeta
- analizira i utvrđuje značaj ekonomskih integracija i međunarodnih organizacija u svijetu (EU, NAFTA, UN, NATO, OPEC...)

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Globalizacija i njezin utjecaj na gospodarstvo.*
- *Multinacionalne kompanije.*
- *Ekonomске integracije i međunarodne organizacije u svijetu.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblsti B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Oznaka + u odgojno-obrazovnom ishodu znači da su sadržaji i ishodi obvezni za program u kojem je geografija 35 sati godišnje (npr. 3. razred jezične gimnazije).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Poduzetništvo i Građanski odgoj i obrazovanje.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (nastanak regionalnih integracija - npr. Europske unije i međunarodnih organizacija), Sociologija (polarizacija svijeta) i Politika, gospodarstvo, demokracija i ljudska prava (ekonomske integracije i međunarodne organizacije).

Učenici mogu samostalno istražiti utjecaj i djelovanje pojedinih integracija/organizacija u svijetu i na našim područjima (npr. NATO, EU).

B PROSTORNE POJAVE, PROCESI I PROMJENE	B.III.1 Učenik povezuje rezultate svoga istraživačkog rada sa sadržajima odabranoga ishoda. +	B.III.2 Učenik objašnjava utjecaj čovjeka na globalno zatopljenje, te analizira posljedice globalnog zatopljenja na život na Zemlji. +	B.III.3 Učenik analizira utjecaj prirodnih i društvenih čimbenika na pojavu i rasprostranjenost pojedinih bolesti, te na kvalitetu zdravlja i života u svijetu.
	GEO-1.2.2 GEO-3.2.1 GEO-3.2.2	GEO-3.3.2 GEO-3.3.3 GEO-3.3.4	GEO-3.3.3
	<ul style="list-style-type: none"> • postavlja složenije istraživačko pitanje, te prikuplja podatke na teretnu i/ili iz drugih izvora • obrađuje podatke, prikazuje ih tablično, grafički ili kartografski te donosi zaključak • pravilno navodi popis literature i ostalih izvora • predstavlja rezultat svoga istraživačkoga rada 	<ul style="list-style-type: none"> • objašnjava efekt staklenika i utjecaj čovjeka na emisiju stakleničkih plinova • objašnjava prirodne i društvene čimbenike promjene klime • analizira moguće posljedice globalnog zatopljenja • navodi moguće aktivnosti za smanjenje utjecaja čovjeka na klimu 	<ul style="list-style-type: none"> • analizira prirodno-geografske i društveno-geografske čimbenike koji imaju utjecaj na zdravlje ljudi • uspoređuje brzinu širenja određenih bolesti u prošlosti i danas (u doba globalizacije) • razlikuje pojmove endemija, epidemija i pandemija, te navodi primjere za njih • uspoređuje podatke o indikatorima zdravlja stanovništva na globalnoj i regionalnoj razini • opisuje značaj Svjetske zdravstvene organizacije i Liječnika bez granica
KLJUČNI SADRŽAJI	KLJUČNI SADRŽAJI	KLJUČNI SADRŽAJI	
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Postavljanje istraživačkog pitanja.</i> • <i>Prikupljanje podataka.</i> • <i>Obrada podataka.</i> • <i>Donošenje zaključka.</i> • <i>Predstavljanje istraživačkoga rada.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Utjecaj čovjeka na globalno zatopljenje.</i> • <i>Prirodni uzroci klimatskih promjena.</i> • <i>Utjecaj klimatskih promjena na život na Zemlji.</i> • <i>Aktivnosti za smanjenje utjecaja čovjeka na klimatske promjene.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Utjecaj prirodno-geografskih i društveno-geografskih čimbenika na zdravlje ljudi.</i> • <i>Prostorni raspored i širenje određenih bolesti u svijetu u uvjetima globalizacije.</i> • <i>Endemije, epidemije i pandemije - prostorni aspekt.</i> • <i>Svjetska zdravstvena organizacija</i> 	

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj i Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Ishod se ostvaruje u 3. i(li) 4. razredu, u dogovoru između nastavnika i učenika.

Istraživanje treba biti usklađeno s dobi učenika i odgojno-obrazovnim ishodima za 3. razred.

Zbog specifičnosti geografije koja se ogleda u holističkom pristupu kod istraživanja prostorne stvarnosti, moguće je ostvariti povezanost i s prirodnim i s društveno-humanističkim područjem.

Korištenjem osnovnih matematičkih radnji (prikazivanje osnovnih geografskih podataka, grafova, tablica...) ostvaruje se povezanost s Matematikom.

Prezentiranjem rezultata rada kroz usmeno ili pismeno izražavanje ostvaruje se povezivanje s Hrvatskim jezikom i književnošću.

Korištenjem IKT-a i izradom multimedijalnih sadržaja ostvaruje se povezanost s Informatikom.

Ishod povezati s oblasti C (Održivi razvoj).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj i Poduzetništvo.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Kemija (emisija stakleničkih plinova), Fizika (astronomski uzroci promjene klime - Milankovićeve ciklusi) i Biologija (klimatske promjene i živi svijet).

Učenik može napraviti plan svojih tjednih aktivnosti (npr. tablicu) koje bi doprinijele smanjenju negativnog utjecaja čovjeka na klimu i pridržavati se istih.

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Biologija (virusi, bakterije), Povijest (širenje određenih bolesti u prošlosti), Sociologija (socijalni čimbenici zdravlja populacije).

Kroz istraživanje i koristeći IKT, ostvaruje se povezanost s nastavnim predmetom Informatika.

Učenik može istražiti kako pojedini prirodno-geografski i društveno-geografski čimbenici utječu na zdravlje ljudi u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj.

Može, uz pomoć karte, objasniti prostorni raspored malarije u svijetu i istražiti suzbijanje malarije na Brijunima.

Učenik uspoređuje različite načine korištenja i zbrinjavanja otpada, te u njima aktivno sudjeluje.

[GEO-3.3.4](#)

- navodi važnost ponovnog korištenja otpada (reciklaža)
- opisuje važnost i načine pročišćavanja otpadnih voda
- obrazlaže važnost energetske održivosti
- uključuje se u akciju zbrinjavanja otpada u školi/zavičaju

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Gospodarenje otpadom i njegovi problemi.*
- *Otpadne vode.*
- *Energetska održivost*
- *Akcija zbrinjavanja otpada.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Otvoruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Kemija i Biologija (kategorije otpada, recikliranje, odnos prema okolišu, otpadne vode i njihovo pročišćavanje).

Poticati kod učenika razvijanje ekološke svijesti, npr. racionalno korištenje energije, smanjenje uporabe plastike, šetnja i vožnja biciklom itd.

Učenici mogu: izraditi plakate s ekološkim porukama/savjetima, istražiti koje države svijeta uvoze otpad i zašto, istražiti na koji način npr. modni brend H&M pomaže u recikliranju odjeće; organizirati akciju pravilnog zbrinjavanja otpada na razini razreda i svoj prijedlog uputiti vodstvu škole; mogu istražiti značenje pojma energetska siromaštvo i na koji način se može utjecati na njegovo smanjenje itd.

Učenik koristeći stečena geografska znanja i vještine rješava pitanja iz svakodnevnog života vezana za prostorno uređenje kroz istraživački rad. +

[GEO-3.2.2](#) [GEO-3.3.4](#)

- opisuje primjere velikih intervencija u prostoru i njihov utjecaj na okoliš
- navodi ciljeve i načela prostornog uređenja
- opisuje osnovnu funkciju gruntovnice i katastra
- razlikuje katastarsku općinu od katastarske čestice
- koristi informacijski sustav prostornog uređenja

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Megaprojekti i velike intervencije u prostoru.*
- *Gruntovnica i katastar - funkcije i razlike.*
- *Informacijski sustav prostornog uređenja.*
- *Preglednik katastarskih podataka.*
- *E-zemljišne knjige.*
- *Primjena geoinformacijskih sustava, IKT.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblastima A (Geografski prostorni identitet) i B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Poduzetništvo i Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Informatika (korištenje informacijskih sustava, katastarskih podataka i E-zemljišnih knjiga) i Matematika (katastarski podatci).

Učenik može provesti terensko istraživanje u zavičaju, npr. uz pomoć preglednika katastarskih podataka pronaći katastarsku česticu na prostoru zavičaja pogodnu za gradnju zamišljenoga objekta; istražiti kome katastarska čestica pripada te može li se kupiti i nad njom ostvariti vlasništvo; istražiti što je sve potrebno učiniti da bi se ostvarilo pravo gradnje zamišljenog objekta u skladu s važećim zakonskim odredbama.

**D
REGIONALNI
PROSTORNI
OBUHVAT**

D.III.1

Učenik uočava i analizira značenje najrazvijenijih svjetskih gospodarstava.

[GEO-4.1.2](#) [GEO-4.1.3](#) [GEO-4.2.2](#)

- prepoznaje najrazvijenije dijelove (države) Europe i uspoređuje njihov značaj +
- prepoznaje najrazvijenije izvaneuropske prostore (države) i uspoređuje njihov značaj
- naglašava dominaciju i značenje najrazvijenijih regija u gospodarstvu svijeta i objašnjava posljedice istoga +

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Razvijene europske države - Njemačka, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Italija, Irska.*
- *Razvijene izvaneuropske države - SAD, Kanada, Australija, Japan, Ruska Federacija, Kina.*

D.III.2

Učenik analizira značenje slabije razvijenih dijelova svijeta, koristeći geografsku kartu i atlas.

[GEO-4.2.2](#) [GEO-4.2.3](#) [GEO-4.2.4](#)

- analizira obilježja Latinske Amerike, Azije i Afrike, s naglaskom na gospodarski razvoj +
- izdvaja najrazvijenije regije (države) pojedinih kontinenata i naglašava njihova (gospodarska) obilježja +
- uočava različit stupanj gospodarskog razvoja pojedinih prostora

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Latinska Amerika - zemlje u snažnim promjenama.*
- *Brazil, Argentina, Čile.*
- *Azija - kontinent velikih regija i država.*
- *Korejski poluotok.*
- *Indija.*
- *Jugozapadna Azija.*
- *Afrika - najsiromašniji kontinent.*
- *Najrazvijenije afričke države.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti A (Geografski prostorni identitet).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (regionalna razvijenost u prošlosti).

Upotrebom geografskih nazivlja ostvaruje se povezanost s jezično-komunikacijskim područjem.

Kod učenika poticati samostalnost i kritičko razmišljanje na način da navode konkretne primjere europskih i izvaneuropskih regija i uspoređuju njihova gospodarska obilježja. Mogu izraditi interaktivnu kartu europskih država prema stupnju gospodarske razvijenosti. Na taj način se ostvaruje povezanost s nastavnim predmetom Informatika i međupredmetnom temom Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti A (Geografski prostorni identitet).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetom Povijest (naseljenost i regionalna razvijenost u prošlosti, podjela Korejskog poluotoka, (de)kolonizacija Afrike).

Upotrebom geografskih nazivlja ostvaruje se povezanost s jezično-komunikacijskim područjem.

Korištenjem multimedijalnih sadržaja, ostvaruje se povezivanje s nastavnim predmetom Informatika.

Preporuča se korištenje audio-vizualnih snimaka, npr. kratki dokumentarni film o gospodarstvu Afrike, Indiji kao brzorastućem gospodarstvu i sl.

* U ostvarivanju svih odgojno-obrazovnih ishoda (ako i nije navedeno u svakom pojedinom ishodu), učenik se koristi IKT-om, geografskim grafičkim metodama te geografskom kartom za sadržaje koji se mogu pokazati na njoj, čime se ostvaruje stalna povezanost ishoda s nastavnim predmetom Informatika, te s međupredmetnom temom Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

- Srednje
- IV

Godine učenja i podučavanja predmeta: 8

A GEOGRAFSKI PROSTORNI IDENTITET

[A.IV.1](#)

**B PROSTORNE POJAVE, PROCESI I
PROMJENE**

[B.IV.1](#)

[B.IV.2](#)

D REGIONALNI PROSTORNI OBUHVAT

[D.IV.1](#)

[D.IV.2](#)

[D.IV.3](#)

[D.IV.4](#)

[D.IV.5](#)

[D.IV.6](#)

[D.IV.7](#)

**Učenik opisuje i analizira
utjecaj globalizacije na
nacionalni identitet i
suverenitet.**

[GEO-2.1.3 GEO-2.3.1](#)

- razlikuje naciju od naroda
- analizira utjecaj globalizacije na očuvanje nacionalnog identiteta i na suverenitet država
- analizira uzroke jačanja/slabljenja nacionalizma
- objašnjava nastanak antiglobalizacijskih pokreta
- opisuje multikulturalnost i uspoređuje ostvarivanje ljudskih prava u svijetu i BiH, te aktivno sudjeluje u promicanju ljudskih prava
- raspravlja o vlastitom identitetu kao građanin BiH, Europe i svijeta

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Narod, nacija i nacionalni identitet i suverenitet u globalizacijskim procesima.*
- *Globalizacija i suverenitet.*
- *Antiglobalizacijski pokreti.*
- *Multikulturalnost i ljudska prava u svijetu.*
- *Vlastiti identitet (kao građanin BiH, Europe i svijeta).*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Građanski odgoj i obrazovanje i Osobni i socijalni razvoj.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (razvoj naroda, stvaranje nacije), Sociologija (društveni odnosi) i Politika, gospodarstvo, demokracija i Ljudska prava (antiglobalizacijski pokreti, multikulturalnost).

Poticati kod učenika osjećaj empatije i tolerancije prema etničkim manjinama. Učenici mogu istražiti razliku pojmova multikulture i multikulturalističke države i, po vlastitom mišljenju, navesti i argumentirati primjere takvih država.

Mogućnost istraživanja regionalnog i nacionalnog identiteta (osjećaj pripadnosti mjestu, regiji, državi) - učenici navode elemente regionalnog i nacionalnog identiteta.

**B
PROSTORNE
POJAVE,
PROCESI I
PROMJENE**

B.IV.1

Učenik povezuje rezultate svoga istraživačkog rada sa sadržajima odabranoga ishoda.

[GEO-1.2.2](#) [GEO-3.2.1](#) [GEO-3.2.2](#)

- postavlja složenije istraživačko pitanje i hipotezu
- prikuplja podatke na terenu i/ili iz drugih izvora
- obrađuje podatke, prikazuje ih tablično, grafički ili kartografski te donosi zaključak
- pravilno navodi popis literature i ostalih izvora
- predstavlja rezultat svoga istraživačkoga rada

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Postavljanje istraživačkoga pitanja i hipoteze.*
- *Prikupljanje podataka.*
- *Obrada podataka.*
- *Donošenje zaključka.*
- *Predstavljanje istraživačkoga rada.*

B.IV.2

Učenik istražuje značenje državnih granica u suvremenom svijetu, te analizira uzroke nastanka kriznih žarišta u svijetu.

[GEO-2.3.2](#) [GEO-2.3.3](#)

- definira državu kao osnovni oblik teritorijalno-političke organizacije prostora
- navodi i obrazlaže primjere međunarodno priznatih, djelomično priznatih i nepriznatih država Europe i svijeta
- navodi primjere neriješenih graničnih pitanja iz svijeta, te istražuje načela njihova rješavanja
- analizira uzroke nastanka suvremenih kriznih žarišta u svijetu i njihove posljedice uz navođenje primjera
- obrazlaže nužnost suradnje u rješavanju sukoba u svijetu

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Države - osnovni oblik teritorijalno-političke organizacije prostora.*
- *Neriješena granična pitanja s primjerima i načela njihova rješavanja.*
- *Primjeri međunarodno priznatih, djelomično priznatih i nepriznatih država u Europi i svijetu.*
- *Suvremena krizna žarišta i rješavanje sukoba u svijetu.*

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj i Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Ishod se ostvaruje u 3. i(li) 4. razredu, u dogovoru između nastavnika i učenika.

Istraživanje treba biti usklađeno s dobi učenika i odgojno-obrazovnim ishodima za 4. razred.

Zbog specifičnosti geografije koja se ogleda u holističkom pristupu kod istraživanja prostorne stvarnosti, moguće je ostvariti povezanost i s prirodnim i s društveno-humanističkim područjem.

Korištenjem osnovnih matematičkih radnji (prikazivanje osnovnih geografskih podataka, grafova, tablica...) ostvaruje se povezanost s Matematikom.

Prezentiranjem rezultata rada kroz usmeno ili pismeno izražavanje ostvaruje se povezivanje s Hrvatskim jezikom i književnošću.

Korištenjem IKT-a i izradom multimedijalnih sadržaja ostvaruje se povezanost s Informatikom.

Ishod povezati s oblasti A (Geografski prostorni identitet).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (nastanak država i neriješena granična pitanja) i Politika, gospodarstvo, demokracija i ljudska prava (krizna žarišta u svijetu).

Ostvaruje se povezivanje s nastavnim predmetom Informatika.

Koristeći multimedijalne sadržaje, učenici mogu timski odigrati odabrani kviz (npr. zastave država, obrisi država, glavni gradovi i sl.).

Moguće je istraživanje (koristeći barometar konflikta - HIJK): odabrati suvremeno krizno žarište, npr. rusko-ukrajinski sukob, DNR Koreja - nuklearna prijetnja i sl., - istražiti i opisati uzroke sukoba, sukobljene strane, trajanje i posljedice sukoba itd.

D REGIONALNI PROSTORNI OBUHVAAT

D.IV.1

Učenik analizira geografski položaj Bosne i Hercegovine u JI Europi, Europi i svijetu, te ističe važnost multikulturalnosti u Bosni i Hercegovini.

D.IV.2

Učenik istražuje i analizira prirodno-geografska obilježja Bosne i Hercegovine.

D.IV.3

Učenik istražuje i analizira društveno-geografska obilježja Bosne i Hercegovine.

GEO-4.3.1

- opisuje geografski položaj i granice Bosne i Hercegovine
- prosuđuje važnost geopolitičkog položaja Bosne i Hercegovine
- analizira važnost očuvanja državnih granica radi zaštite prostornog identiteta i pripadnosti državi
- iznosi ideje rješenja koja vode poboljšanju multikulturalnosti na prostoru Bosne i Hercegovine

GEO-4.3.2

- izdvaja reljefne oblike u Bosni i Hercegovini prema njihovom geografskom položaju i strukturi
- analizira klimatske tipove i klimatsku regionalizaciju Bosne i Hercegovine
- izrađuje klimatske karte koristeći klimatsko-statističke podatke i IKT (npr. razmještaj klimatskih tipova...)
- analizira važnost hidrografskog bogatstva Bosne i Hercegovine
- uspoređuje međudjelovanje klimatskih i vegetacijskih čimbenika na razmještaj tala u Bosni i Hercegovini

GEO-4.3.2

- analizira demografske strukture Bosne i Hercegovine na osnovu grafičkih i kartografskih prikaza
- naglašava demografske probleme Bosne i Hercegovine, te predlaže politike i mjere za njihovo rješavanje
- analizira važnost procesa urbanizacije u Bosni i Hercegovini
- naglašava značaj pojedinih gospodarskih djelatnosti u Bosni i Hercegovini i analizira njihov razmještaj
- istražuje turističke, prometne i trgovačke veze Bosne i Hercegovine na regionalnoj i globalnoj razini

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Geografski smještaj i položaj Bosne i Hercegovine.*
- *Teritorijalni razvoj Bosne i Hercegovine.*
- *Bosna i Hercegovina u mreži multikulturalnosti - razvoj identiteta i domoljublja.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti A (Geografski prostorni identitet).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Građanski odgoj i obrazovanje i Osobni i socijalni razvoj.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (teritorijalni razvoj BiH, oblikovanje granica) i Politika, gospodarstvo, demokracija i ljudska prava (multikulturalnost, svijest o jednakim pravima i mogućnostima svih građana).

Ostvarenje ovoga ishoda ima veliki značaj za razvoj osobnog, prostornog i društvenog identiteta, kao i stavova i vrijednosti koji su temeljeni na poštivanju svakoga pojedinca, bez obzira na različitost. Učenik može navesti konkretne primjere i ideje za poboljšanje multikulturalnosti u Bosni i Hercegovini.

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Geološki sastav i tipovi reljefa u Bosni i Hercegovini.*
- *Klimatska obilježja Bosne i Hercegovine.*
- *Klimatska regionalizacija Bosne i Hercegovine.*
- *Tekućice Bosne i Hercegovine.*
- *Jezera i močvare u Bosni i Hercegovini.*
- *Tlo, biljni i životinjski svijet.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo i Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Kemija (geološki sastav), Biologija (povezanost reljefa, klime, biljnog i životinjskog svijeta) i Informatika (prikupljanje i informatička obrada podataka za izradu klimatskih dijagrama i klimatskih karata).

Na temelju ranije stečenih znanja, učenik može izraditi klimatske dijagrame za pojedine tipove klime u Bosni i Hercegovini ili, koristeći IKT, izraditi kartu klimatske regionalizacije Bosne i Hercegovine.

Razvijati kod učenika interes za terenska istraživanja lokalne sredine, npr. istraživanje i prepoznavanje riječnih reljefnih oblika u zavičaju.

Moguće je istražiti npr. najbliže poznato jezero: kako je nastalo, je li mu stanje vode zadovoljavajuće, kakav značaj ima za život ljudi?

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Broj, razmještaj i gustoća naseljenosti stanovništva Bosne i Hercegovine.*
- *Kretanje i strukture stanovništva Bosne i Hercegovine.*
- *Suvremena obilježja naselja u Bosni i Hercegovini.*
- *Suvremena obilježja gospodarskog razvoja Bosne i Hercegovine.*
- *Sektori gospodarskih djelatnosti i njihov značaj.*
- *Važnost poljoprivrede, prometa i turizma u Bosni i Hercegovini.*

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Ishod povezati s oblasti B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Poduzetništvo i Osobni i socijalni razvoj.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (početak i uzroci migracija, posebice iseljavanja), Politika i gospodarstvo (kako vladajući sustavi utječu na demografske procese i gospodarstvo), Informatika (prikupljanje i obrada podataka o demografskim procesima u zajednici), Matematika (analiza podataka) i Hrvatski jezik i književnost (usmeno i pismeno izražavanje).

Učenici mogu izvršiti "popis stanovništva" svoje ulice, analizirati sastav stanovništva (dobni, spolni, obrazovni), te uočiti demografske probleme i dati svoj prijedlog za rješavanje istih. Na taj način se potiče istraživački rad, slobodno razmišljanje, objašnjavanje činjenica, kritičko mišljenje.

Preporuča se istraživački rad o turističkim mogućnostima u zavičaju.

D.IV.4

Učenik predlaže rješenja za održivo korištenje prirodnih resursa, sirovina i energije i procjenjuje njihov utjecaj na kvalitetu života u Bosni i Hercegovini.

D.IV.5

Učenik analizira teritorijalnu regionalizaciju Bosne i Hercegovine, njezine gospodarske mogućnosti te status Bosne i Hercegovine u europskim i svjetskim geopolitičkim integracijama.

D.IV.6

Učenik istražuje značenje državnih granica Hrvatske te analizira odabrana prirodno-geografska obilježja Hrvatske.

GEO-3.3.1 **GEO-3.3.4**

- istražuje geografski razmještaj prirodnih resursa
- analizira razmještaj i dostupnost obnovljivih i neobnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini
- navodi mogućnosti iskorištavanja prirodnih resursa za razvoj gospodarstva u Bosni i Hercegovini
- predlaže načine sprječavanja degradacije prirodnih resursa te se, po mogućnosti, uključuje u aktivnosti vezane za zaštitu na lokalnoj razini

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Resursi, njihova valorizacija i održivo korištenje.*
- *Zaštićena područja Bosne i Hercegovine.*
- *Provođenje aktivnosti na lokalnoj razini zaštite.*
- *Terenska nastava.*

GEO-4.3.3

- uspoređuje prirodno-geografske i nodalno-funkcionalne regije Bosne i Hercegovine
- analizira nodalno-funkcionalna središta i mogućnosti razvoja svih regija
- predlaže modele za valorizaciju regija Bosne i Hercegovine, koristeći IKT
- istražuje pravne okvire i korake koji su preduvjet pristupanju Bosne i Hercegovine euroatlantskim integracijama

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Regionalizacija Bosne i Hercegovine.*
- *Bosna i Hercegovina na putu ka euroatlantskim integracijama.*

GEO-4.3.4

- obrazlaže nastanak hrvatskih državnih granica na kopnu i moru
- analizira rasprostranjenost glavnih tipova reljefa i klime u Hrvatskoj
- uspoređuje reljefna i klimatska obilježja Hrvatske i Bosne i Hercegovine i donosi određene zaključke
- opisuje osnovna obilježja i važnost Jadranskog mora
- objašnjava značaj tekućica i jezera u Hrvatskoj
- razlikuje osnovna obilježja nacionalnih parkova Hrvatske

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Nastanak hrvatskih državnih granica na kopnu i moru*
- *Reljefna obilježja Hrvatske.*
- *Klimatska obilježja Hrvatske.*
- *Obilježja i gospodarsko značenje Jadranskog mora.*
- *Obilježja hrvatskih rijeka i jezera.*
- *Obilježja nacionalnih parkova Hrvatske.*

Ishod povezati s oblasti C (Održivi razvoj).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj i Poduzetništvo.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Kemija i Biologija (prirodni resursi).

Istaknuti važnost resursa i njihovog održivog korištenja kao preduvjeta za gospodarski razvoj. Naglasiti svrhu i važnost zaštićenih područja. Kroz terensku nastavu provoditi aktivnosti na lokalnoj razini zaštite, npr. ispitivanje ispravnosti pitke vode.

Moguća je izrada seminarskog rada na temu korištenja obnovljivih i neobnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini (razvoj pismenih sposobnosti - povezivanje s Hrvatskim jezikom i književnosti).

D.IV.7

Učenik istražuje demografsku sliku i gospodarska obilježja Hrvatske.

[GEO-4.3.4](#)

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Poduzetništvo i Građanski odgoj i obrazovanje.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (postanak i razvoj Europske unije), Politika, gospodarstvo, demokracija i Ljudska prava (politički preduvjeti za euroatlantske integracije) i Informatika (korištenje IKT-a).

Poželjno je sadržaje obogatiti ilustrativnim materijalima i video snimkama.

Poticati učenike na istraživanje uz stalno praćenje aktualnih tema, te praktični samostalni rad. Npr. učenik samostalno istražuje i prezentira gospodarske mogućnosti pojedinih regija Bosne i Hercegovine; učenik istražuje kriterije pristupanja Europskoj uniji i kritički prosuđuje bosansko-hercegovačke mogućnosti njihovog ispunjenja.

Ishod povezati s oblastima A (Geografski prostorni identitet) i B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetne teme Poduzetništvo.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (nastanak hrvatskih državnih granica kroz povijest s naglaskom na procese koji su bili uzrokom promjene i oblikovanja granica), Informatika (prikupljanje podataka i izrada klima dijagrama), Matematika (analiza grafova i tablica), Kemija (svojstva Jadranskog mora) i Fizika (tlak zraka i gibanja Jadranskog mora).

Učenik može izraditi tematsku kartu zaštićenih područja u Hrvatskoj; može za svaku klimatsku regiju odabrati jedno mjesto i pratiti temperaturu tjedan dana (koristeći podatke DHMZ-a) i na taj način analizirati dnevne temperaturne amplitude između pojedinih tipova klime u Hrvatskoj.

- uspoređuje promjenu broja stanovnika po popisnim godinama
- objašnjava specifičnost demografske tranzicije Hrvatske, te njezine posljedice i posljedice migracija za demografsku održivost
- uspoređuje hijerarhijsku strukturu naselja Hrvatske (subregionalne, regionalne, makroregionalne i mikroregionalne centre)
- analizira gospodarsku strukturu Hrvatske (prema udjelu zaposlenih i dohotku prema sektorima djelatnosti)
- naglašava važnost prometa za razvoj hrvatskog gospodarstva
- razlikuje turističke regije Hrvatske, te opisuje njihova specifična obilježja, izdvaja važnija turistička mjesta i njihove atrakcije

KLJUČNI SADRŽAJI

- *Kretanje broja stanovnika Hrvatske.*
- *Demografska tranzicija Hrvatske.*
- *Demografska održivost Hrvatske.*
- *Hijerarhijska struktura naselja u Hrvatskoj.*
- *Struktura gospodarskih djelatnosti u Hrvatskoj.*
- *Važnost prometa u Hrvatskoj.*
- *Obilježja hrvatskih turističkih regija.*

Ishod povezati s oblasti B (Prostorne pojave, procesi i promjene).

Ostvaruje se očekivanje međupredmetnih tema Poduzetništvo i Građanski odgoj i obrazovanje.

Ishod se ostvaruje povezivanjem s nastavnim predmetima Povijest (uzroci demografskih promjena), Informatika (prikaz demografskih promjena - grafički prikaz, prezentacija, prikaz važnih prometnih pravaca) i Matematika (udio zaposlenih po gospodarskim djelatnostima, prihod turističkih regija).

Na web-stranici Hrvatske turističke zajednice, učenik može pronaći podatke o broju turističkih dolazaka i noćenja u posljednjih 12 mjeseci. Odabrati županije s najvećim i najmanjim turističkim prometom i analizirati uzroke dobivenih rezultata.

* U ostvarivanju svih odgojno-obrazovnih ishoda (ako i nije navedeno u svakom pojedinom ishodu), učenik se koristi IKT-om, geografskim grafičkim metodama te geografskom kartom za sadržaje koji se mogu pokazati na njoj, čime se ostvaruje stalna povezanost ishoda s nastavnim predmetom Informatika, kao i s međupredmetnom temom Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Geografija - učenje i poučavanje

Geografija je mosna znanost i, kao takva, pogodna je za razvoj transdisciplinarnog učenja. Učenicima se postavljaju visoka očekivanja koja su prilagođena njihovoj dobi. Oni pristupaju rješavanju problema koristeći stečena znanja na praktičan način, najbolje istraživačkim radom ili terenskom nastavom. Zato je terenska nastava neophodna u nastavi geografije i u osnovnoj i u srednjoj školi. Istraživačkim radom učenik razvija kognitivne sposobnosti koje će mu pomoći u cjeloživotnom učenju kako bi bio aktivan sudionik u životu lokalne, nacionalne i, napose, globalne zajednice.

Cilj učenja i poučavanja Geografije je pomoći učeniku u individualnom razvoju pripremajući ga zahtjevima suvremenog svijeta. Taj cilj se u kurikulu nastavnog predmeta Geografije ostvaruje kroz geografske oblasti (koncepte) i unutar njih definiranih odgojno-obrazovnih ishoda. Sadržaj nastavnog predmeta Geografija treba omogućiti učeniku razumjeti svijet u kojem živi a koji je odraz djelovanja prirodnih i društvenih elemenata, te zasnovan na znanstvenim temeljima i načelima održivog razvoja. U procesu učenja i poučavanja Geografije razvijaju se geografske kompetencije, što se odvija postupno kroz osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, a to potvrđuju sve složeniji odgojno-obrazovni ishodi definirani u pojedinim oblastima. Učenjem i poučavanjem učenik, pored geografskih, razvija i metodičke, komunikacijske i socijalne kompetencije. Na raspolaganju im trebaju biti različiti izvori znanja, kao i tehnika i tehnologija koju će svrhovito odabirati i prikladno se njima koristiti. Za višu razinu ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda, poželjno je aktivnom učenju dodati načelo slobodnog izbora strategije učenja, organizacijskih oblika rada i sl., a što bi moglo dovesti do veće motivacije učenika. Takvim pristupom poučavanje nije ograničeno samo na ono što učenik treba naučiti, nego uključuje proces učenja, tj. poučava učenika kako treba učiti. U tom kontekstu, ranije glagole: *slušati*, *pamtiti*, *ponoviti* treba zamijeniti drugima: *istražiti*, *promisliti*, *stvoriti nešto novo*.

Efikasna metoda poučavanja u nastavi geografije je i problemska nastava putem koje se geografski sadržaji usvajaju kroz aktualna geografska pitanja do čijih odgovora učenik dolazi razgovorom, diskusijom ili istraživanjem. Takva pitanja su često povezana sa svakodnevnim životom, što će samo učenje učiniti zanimljivijim i korisnijim. Istraživačkim radom potiče se aktivnost i suradnja učenika, razvija se kritičko i kreativno razmišljanje, učenika se uči rješavati probleme i donositi odluke, učenik sagledava probleme iz različitih perspektiva.

Kroz interaktivno učenje povećava se motivacija i kreativnost učenika, učenici postaju kritičniji i samostalniji u izvršavanju svojih obveza. Zato je interaktivno učenje imperativ u nastavi Geografije.

U suvremenoj nastavi Geografije, nastavnik dobiva ulogu medijatora i voditelja procesa učenja te mentora i suradnika, za razliku od ranije tradicionalne uloge prenositelja znanja. On je posrednik u procesu učenja. Takva uloga nastavnika zahtijeva veću kreativnost u planiranju poučavanja prilikom vođenja učenika tijekom procesa učenja, a sve s ciljem ostvarivanja visoke razine ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda.

Odnos nastavnika i učenika treba uvijek biti suradnički i fleksibilan, moraju biti jasno određena pravila rada,

ponašanja i međusobnog uvažavanja. Pri tome, nastavnik treba učenicima pružiti intelektualnu i emocionalnu potporu. Nastavnik ima važnu ulogu i u praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika. On treba pružiti potpunu i pravodobnu informaciju o svakom napretku učenika kako bi se učenik i dalje usmjeravao u tom procesu ali i kao poticaj i ohrabrenje kako bi se povećalo samopoštovanje i uspješnost što je vrlo važan preduvjet individualnog napretka. Cilj je potaknuti svakog učenika na odgovornost za vlastiti rast. Upravo je individualizacija poučavanja vrlo važna kako bi se ostvario potencijal svakoga učenika. Jasno je da svi učenici ne mogu jednakim tempom svladati odgojno-obrazovne ishode, jer nemaju jednake mogućnosti, sposobnosti, interese i razine predznanja (učenici s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama – učenici s teškoćama i daroviti učenici). Zato nastavnik prilikom planiranja nastave mora uzeti u obzir sve navedeno. Poučavanje Geografije treba omogućiti suradničko učenje koje se odvija u paru ili u skupinama. Na taj način učenici razvijaju komunikacijske i socijalne vještine, kao i emocionalnu inteligenciju te im se pruža mogućnost promatranja situacije iz tuđega gledišta. Broj učenika u skupni treba prilagoditi složenosti zadatka. Učenike s teškoćama treba uključivati u skupine na način da unutar skupine imaju razumijevanje i podršku i dodijeliti im one zadatke kojima mogu doprinijeti radu skupine. Usklađivanjem učeničkih potreba i mogućnosti s različitim načinima učenja, poboljšat će se sposobnost učenika za učenjem, komunikacijom, suradnjom, kritičkim razmišljanjem, analizom i rješavanjem geografskih problema.

Nastavnik treba poučiti učenika kako ispravno usvojiti i razumjeti geografske pojmove, kako razviti kauzalni način razmišljanja, koristiti geografsku terminologiju jer je sve to dio geografske pismenosti koja je neophodna u svakodnevnom životu.

Prilikom samostalnog istraživačkog rada, važno je da nastavnik učenike pouči koracima geografskog istraživanja, što će im pomoći shvatiti, objasniti, analizirati i riješiti problem. Time će se izbjeći reprodukcija informacija a učenik će u konačnici moći primijeniti svoja znanja u različitim životnim situacijama.

Za poučavanje nastave Geografije potrebno je osigurati okružje koje će učeniku biti sigurno, poticajno, ugodno i opušteno. Potrebno je pokazati brigu i interes za učenje učenika, poticati ga na iznošenje vlastitog mišljenja, osigurati uvjete za samostalno učenje. Učionica za Geografiju trebala bi biti opremljena svim potrebnim nastavnim pomagalicama čije korištenje doprinosi ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda.

Obzirom da je objekt istraživanja Geografije prostor, upravo je on idealno okružje za učenje i poučavanje i zato je nastavu Geografije potrebno, po mogućnosti, održavati i izvan učionice, tj. na terenu. Geografski terenski rad je važan u geografskom poučavanju, jer on omogućava učeniku primjenu znanja u stvarnom životu, čini nastavu Geografije zanimljivom i stvarnom, te pokazuje njenu sveobuhvatnost. Učeci na terenu, učenik povezuje teorijska znanja s vlastitim iskustvom, te se time povećava njegov interes i razvija sposobnost uočavanja uzročno-posljedičnih veza i odnosa koji se u njemu događaju. Vrijednost terenskog rada je i u tome što omogućava međupredmetno povezivanje što učenicima pomaže u boljem razumijevanju prostorne stvarnosti.

Učenju i poučavanju Geografije služi i školska knjižnica, ukoliko je dobro opremljena. Ona omogućava samostalno učenje i istraživanje, obzirom da učenici imaju pristup stručnoj literaturi, časopisima, različitim digitalnim izvorima i td. Upravo je služenje različitim izvorima znanja važan preduvjet stjecanja vještina kod pisanja samostalnih istraživačkih radova a to je vrlo važno za cjeloživotno učenje.

Za učenje i poučavanje Geografije mogu i trebaju, po mogućnosti, poslužiti i baštinske ustanove, kao što su različiti muzeji, te lokaliteti prirodne i kulturne baštine. Takvi lokaliteti na poseban način koreliraju s ciljevima

i ishodima učenja Geografije.

Ukoliko su prostori koji se odnose na geografske sadržaje prilično udaljeni od prostora života učenika, tada se koristi IKT koji omogućava vizualan doživljaj svih dijelova svijeta. Zato je jedan od ciljeva učenja i poučavanja Geografije osposobiti učenike za djelotvorno korištenje alata digitalne tehnologije. Ta kompetencija je neophodna učeniku za njegovu budućnost i zato valja njegovati svijest i sposobnost učenika za korištenje GIS-a. To uključuje vještinu tumačenja geografskih karata koja je važna životna vještina, neophodna u svakodnevnom životu ("Google Earth", "Google Maps"). Njenim korištenjem je moguće riješiti mnoge probleme u stvarnom svijetu. Suvremena učionica Geografije trebala bi biti opremljena dovoljnim brojem računala povezanih na Internet i sa softverskim programima koji omogućuju implementaciju GIS-a.

Za učenje Geografije koriste se udžbenik, radna bilježnica, atlas i brojni analogni i digitalni materijali koji služe uspješnijem ostvarenju odgojno-obrazovnih ishoda. Potrebno je koristiti one materijale i izvore za koje smatramo da će dodatno motivirati učenike i poticati znatiželju kod njih. U nastavi Geografije je uvijek nužna vizualizacija geografskih sadržaja, a ona se ostvaruje korištenjem različitih vrsta geografskih karata, atlasa, modela, slikovnih materijala i raznih sadržaja u elektroničkom obliku. Tijekom nastavnog procesa, učenici mogu dio materijala samostalno pronalaziti i izrađivati. Posebno je važno E-učenje koje učenike osposobljava za korištenje računalne tehnologije kao preduvjeta za cjeloživotno učenje. Za interpretaciju i vizualizaciju prostornih pojava, procesa i promjena koristi se GIS.

Sadržaji Geografije se najprije uče i poučavaju u predmetu Priroda i društvo, a od 6. razreda osnovne škole do 4. razreda gimnazije Geografija je samostalan nastavni predmet. Određivanje vremena potrebnog za realizaciju određenog odgojno-obrazovnog ishoda je dio autonomije svakog nastavnika i ovisi o potencijalu razrednog odjela kao cjeline te o interesima, sposobnostima i vještinama učenika za usvajanjem propisanih znanja i razvijanjem vještina za pojedini razred, što treba biti vidljivo u godišnjem izvedbenom kurikulumu koji samostalno izrađuje svaki nastavnik.

Geografija - vrednovanje u predmetnom kurikulu

Vrednovanje je kontinuirani proces koji omogućava praćenje ostvarivanja ciljeva učenja i poučavanja u nastavi Geografije kroz odgojno-obrazovne ishode definirane predmetnim kurikulumom. Pokazatelj je uspješnosti samoga procesa učenja i cilj mu je poboljšati učenikovo učenje. To je složen proces i sastoji se iz više elemenata kojima se procjenjuje razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda.

Elementi vrednovanja u nastavnom predmetu Geografija su: *geografska znanja, geografsko istraživanje i vještine, kartografska pismenost te stavovi i vrijednosti*. Pri vrednovanju je važno ostvariti ravnotežu između navedenih elemenata.

Geografska znanja obuhvaćaju činjenično, konceptualno i proceduralno znanje. Za razumijevanje geografskih sadržaja temelj je činjenično znanje. Ono je osnova za konceptualno i proceduralno znanje koje učeniku omogućava potpuno razumijevanje prostorne stvarnosti i konkretno rješavanje prostornih problema. Ocjenjuje se sposobnost razumijevanja geografskih sadržaja i sposobnost primjene geografskog znanja u svakodnevnom životu. Procjena sposobnosti razumijevanja sadržaja se odnosi na usvojenost geografskih pojmova, zakonitosti i teorije, a procjena sposobnosti primjene znanja se odnosi na to može li učenik i u kolikoj mjeri primijeniti stečeno znanje u određenim situacijama. Geografska znanja se definiraju odgojno-obrazovnim ishodima, a njihova usvojenost se provjerava usmenim ispitivanjem i pisanim provjerama, a moguće je i vrednovanje učeničke mape.

Usmeno ispitivanje je najčešći oblik ocjenjivanja, provodi se kontinuirano tijekom nastavne godine i zato je važan dio nastavnog procesa. Pri tome, učitelj/nastavnik treba jasno i pažljivo formulirati pitanje kako bi ga učenik mogao razumjeti, učeniku treba dati dovoljno vremena za razmišljanje i davanje odgovora. Pitanja moraju biti osmišljena i smisljena, imati jasan cilj, biti postavljena tako da učenik, na osnovu svojih sposobnosti i prethodnog znanja, može odgovoriti na njih. Na takav način se omogućava komunikacija koja poboljšava cjelokupni proces učenja.

Pisane provjere znanja se provode periodično, nakon učenja i poučavanja određene skupine ishoda. Sastavlja ih učitelj/nastavnik i uključuje zadatke zatvorenog i otvorenog tipa. Pri odabiru pitanja, učitelj/nastavnik mora imati u vidu svrhu ocjenjivanja. Zadatci zatvorenog tipa su zadatci povezivanja, višestrukih kombinacija, višestrukog izbora, sređivanja i korekcijski zadatci. Oni su pogodni za vrednovanje činjeničnog znanja i na njih je učeniku lako odgovoriti. Zadatci otvorenog tipa su zadatci s kratkim odgovorima, dopunjavanja i esejskog tipa. Njihova formulacija zahtjeva više razrade. Koriste se za ispitivanje novih misli i ideja, objašnjenja, analize; razvijaju razgovor, dopuštaju otvorenost za izražavanje mišljenja i osjećaja. Zadatci ovakvog tipa zahtijevaju od učenika kritičko mišljenje i višu razinu kognitivnog znanja i upravo zato su pogodni pri vrednovanju u nastavi Geografije.

Učenička mapa (portfolio) zbirka je sustavno prikupljenih učeničkih radova koji dokumentiraju učenikova postignuća. Nužno ju je kronološki organizirati kako bi omogućila evidenciju učenikova napretka unutar predviđenog vremena. Mapa omogućava učeniku kritički osvrt na vlastiti rad i samoprocjenu, omogućava mu procjenu širine i dubine vlastita znanja i uvid u prednosti i nedostatke pri odabiru određenih zadataka. Učitelj/nastavnik na početku nastavne godine, u dogovoru s učenicima, određuje okvirni sadržaj mape te elemente i indikatore koje će primjenjivati pri procjeni kvalitete radova.

Geografsko istraživanje i vještine vrednuju se kroz učenikovo razumijevanje različitih metoda istraživanja i usvajanje niza vještina, kao što su: opažanje, postavljanje pitanja, planiranje istraživanja, prikupljanje podataka, bilježenje, vrednovanje i predstavljanje podataka, interpretiranje i analiziranje podataka te zaključivanje, komuniciranje rezultata i postupka istraživanja te vještina reflektiranja o provedenome istraživanju. U ovom elementu se vrednuju i matematičke, statističke, grafičke i orijentacijske vještine (orijentacija pomoću kompasa, GPS, planova), kroz izradu skica, dijagrama, profila, tematskih karata, prezentacija i slično.

Kartografska pismenost vrednuje se poznavanjem, razumijevanjem i primjenom elemenata i sadržaja svih vrsta geografskih karata, što učeniku pomaže u interpretaciji prostorne organizacije i procesa. Provjera se vrši usmenim ispitivanjem i pisanim provjerama koje uključuju i slijepe karte.

Stavovi i vrijednosti vrednuju se kroz odgovornost prema cjelokupnom geografskom prostoru i dio su formativnog vrednovanja. Naglasak se stavlja na interes i radoznalost u Geografiji, razumijevanje povezanosti Geografije i stvarnog života te usvajanje stavova i vrijednosti koje promovira Geografija a to je sposobnost i osjećaj odgovornosti prema prirodi i društvu, ljubav i odgovornost prema domovini i cijelom svijetu, odgovorno i aktivno sudjelovanje u rješavanju geografskih problema na temeljima održivog razvoja. Upravo su promatranje, razgovor, rasprave i druge svakodnevne učenikove aktivnosti pogodni načini za praćenje njegovih emocija, vrijednosti i stavova.

Zaključna ocjena proizlazi iz svih elemenata vrednovanja. Određuje se na temelju usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda predmetnog kurikula, pri čemu je potrebno uvažiti učenikovo napredovanje koje treba kontinuirano bilježiti i obrazlagati, kao i brojčane ocjene.

Tri su osnovna pristupa vrednovanju u predmetu Geografija: *vrednovanje naučenoga*, *vrednovanje za učenje* i *vrednovanje kao učenje*.

Vrednovanje naučenoga (sumativno vrednovanje) provodi se tijekom cijele nastavne godine. Ono podrazumijeva procjenu razine usvojenosti znanja, vještina i stavova nakon određene nastavne cjeline ili na kraju određenoga obrazovnog razdoblja u odnosu na kurikulum definirane odgojno-obrazovne ishode, njihovu razradu i razine usvojenosti. Vrednovanje naučenoga rezultira ocjenom postignuća učenika, a elementi vrednovanja su geografska znanja, geografsko istraživanje i vještine i kartografska pismenost.

Vrednovanje za učenje (formativno vrednovanje) provodi se kontinuirano i pomaže u planiranju, unapređenju i ostvarenju procesa učenja i poučavanja. Ono je pokazatelj razine usvojenosti znanja, vještina, navika, sposobnosti i stavova učenika. Kako bi provjerio navedeno, učitelj/nastavnik može postavljati ciljana pitanja tijekom nastave. Može koristiti razne metode kao što su praćenje ponašanja učenika tijekom individualnog, rada u parovima ili u skupinama, provjera domaćih zadaća, kratke pisane provjere s ciljem formativnog vrednovanja, konzultacije s učenicima tijekom geografskog istraživačkog rada. Navedeno vrednovanje ne rezultira brojčanom ocjenom, ali učitelj/nastavnik bilježi svoje praćenje i neophodno je davati učenicima povratne informacije o njihovom napredovanju u radu. Taj postupak je vrlo koristan za učenika radi poboljšanja motivacije i unapređenja procesa učenja.

Vrednovanje kao učenje razvija kompetenciju učiti kako učiti. Polazi se od stava da je proces vrednovanja zapravo sastavni dio samog procesa učenja i kao takav postaje prilika za učenje, za samoanalizu i samovrednovanje. Dobivajući od učitelja/nastavnika povratnu informaciju o napredovanju, učenik, uz

učiteljevu/nastavnikovu pomoć i podršku, sam procjenjuje svoj rad i napredak. Metode i tehnike koje se koriste u ovom pristupu su razgovori s učenicima, refleksije o učenju (naročito nakon provedenoga istraživanja) i učenička mapa. Na taj način učenici prate vlastito napredovanje i ostvarivanje ciljeva učenja.

Da bi se vrednovanje provelo efikasno, potrebno ga je provoditi kontinuirano kroz različite aktivnosti učenika. S obzirom na vrijeme provedbe, procjena uspješnosti učenja može biti kratkoročna, srednjoročna i dugoročna. Kratkoročna procjena se odnosi na svakodnevne ili tjedne provjere i vrednovanja, ocjenjuju se znanja i vještine učenika npr. kroz sudjelovanje u raspravi, usmene odgovore i prezentacije, izradu tematskih karata, domaćih zadaća i slično. Srednjoročna procjena vrši se nakon završetka određene nastavne teme ili cjeline, najčešće podrazumijeva pisane provjere kroz testove ili kvizove. Dugoročna procjena uključuje jednu do dvije progresivne ocjene u tijeku nastavne godine, npr. periodični, polugodišnji ili krajnji test.

Učitelj/nastavnik geografije treba kontinuirano pratiti uspješnost učenja i reakcije učenika te davati pravovremene, odgovarajuće i poučne ocjene. Koristeći različite pristupe, načine i elemente, učitelj/nastavnik mora vrednovanje i ocjenjivanje prilagoditi svakom učeniku, uključujući osobitosti/poteškoće učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

Nakon vrednovanja slijedi izvješćivanje koje učitelj/nastavnik provodi kontinuirano, a usmjereno je prema svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa: učenicima, roditeljima, članovima razrednih vijeća i stručnoj službi škole. Tu se opisuje ukupnost i kvaliteta učenikova postignuća u određenom obrazovnom razdoblju, njegovi rezultati i napredovanja u predmetu u odnosu na postavljena očekivanja definirana kurikulumom. Izravno izvješćivanje provodi se dijalogom, a neizravno izvješćivanje provodi se pisanom formom (izvješćima).

